Hymnologiske Meddelelser

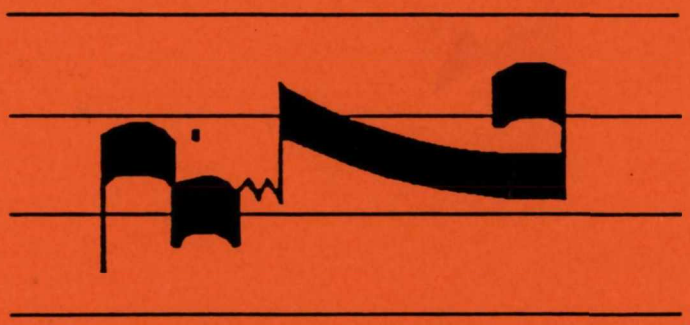

udgivet af Salmehistorisk Selskab og
Nordisk Institut for Hymnologi

23. årg. juni 1994 nr. 2

Hymnologiske Meddelelser

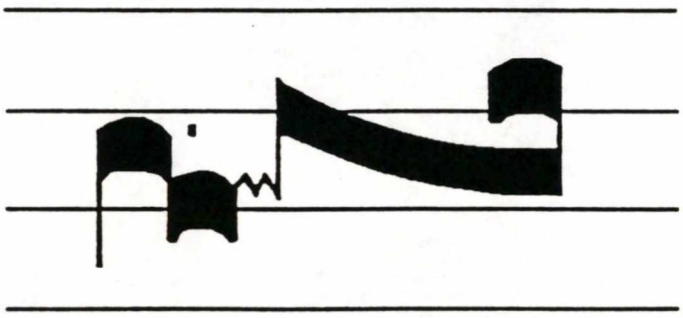

udgivet af Salmehistorisk Selskab og
Nordisk Institut for Hymnologi

23. årg. juni 1994 nr. 2

HYMNOLOGISKE

MEDDELELSER

Tidsskrift om salmer
udgivet af Salmehistorisk Selskab
og
Nordisk Institut for Hymnologi
23. årgang 1994 nr. 2

Nye melodier og tekster:

Hvor er det godt, i Jesu arme (Brorson), mel. af Bo Grønbech s. 105

Sommersange: melodier af Henrik Colding-Jørgensen, Niels Nørager, Allan Jarmer, Poul Jensen Find. Tekster af Lisbeth Smedegaard Andersen, Visti Christensen og Kristen Gausdal s. 106-110

Brorson essays:

Leif Ludwig Albertsen: En nutidig betragtning af en Brorsonsalme og dens forbillede s. 111-115

Lisbeth Smedegaard Andersen: "Den yndigste rose" s. 116-120

F.J.Billeskov Jansen: Salmisten ved arbejdet - og poesiens kvantespring s. 121-125

Arve Brunvoll: Norske bærere av Brorsons arv. Om Brorsons salmer i Det evangelisk-lutherske kirkesamfunns salmebok s. 125-127

Egil Elseth: Brorson - Poeten og "Poetisten" s. 129-130

Åge Haavik: Min yndling blant Brorson-salmene s. 130-132

Åge Haavik: Brorson og Hauge s. 132-134

Johs.W. Jacobsen: Troens ophav, kamp og sejr. Om Brorsons "Vor tro er den forvisning på" s. 134-139

Johannes Johansen: En overset Brorsonsalme? Om "Hvor er det godt, i Jesu arme", DDS 37 s. 140-141

Eva Meile: "I denne søde juletid..." s. 142-144

Sigvald Tveit: "Guds Søn har giort mig frie" s. 145-149

Anmeldelser:

Sådan skal det ikke gøres. Tillæg til Den Danske Salmebog. Det kgl.Vajsenhus' Forlag 1994. Anm. af Niels Thomsen s. 105-153

Niels Thomsen: Hans Adolf Brorson - Folkelig Pietisme, Ribe Stiftsbog 1993. Anm. af Annette Sloth s. 153-154

Meddelelser og referater:

Nordiskt hymnologiskt Seminarium i Lund 11.marts 1994. Ved Anna Jönsson s. 155-157

Salmehistorisk Selskab jubilerer. Ved J.L. s. 157

Redaktionelt ved J.L. s. 158

Forfatternes adresser s. 159

ISSN 0106 - 4940

Hvor er det godt, i Jesu arme

Bo Grønbech, 1989

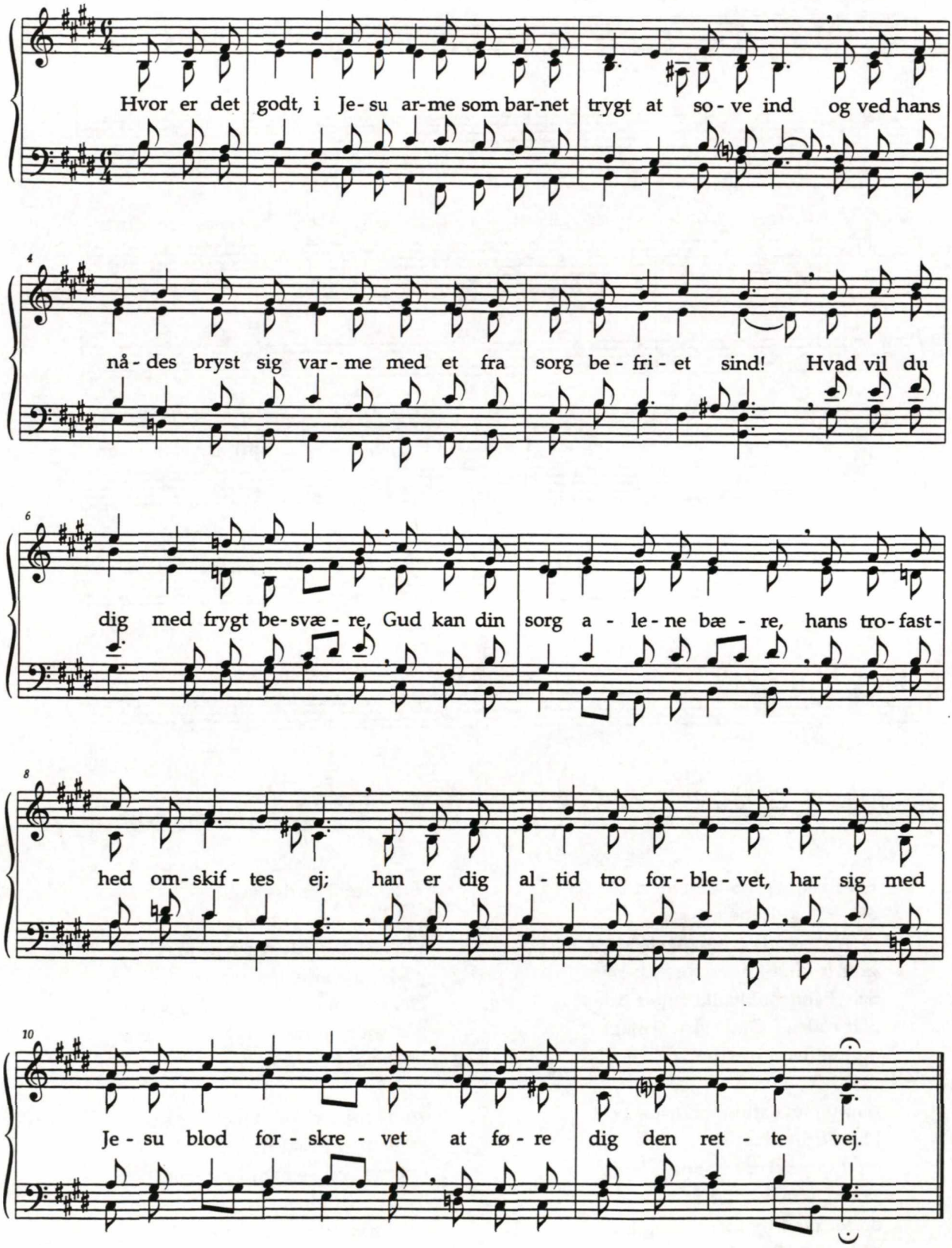

Se artikel (En overset Brorsonsalme?) s. 140-141

Belyst af solen daler støv

Niels Nørager

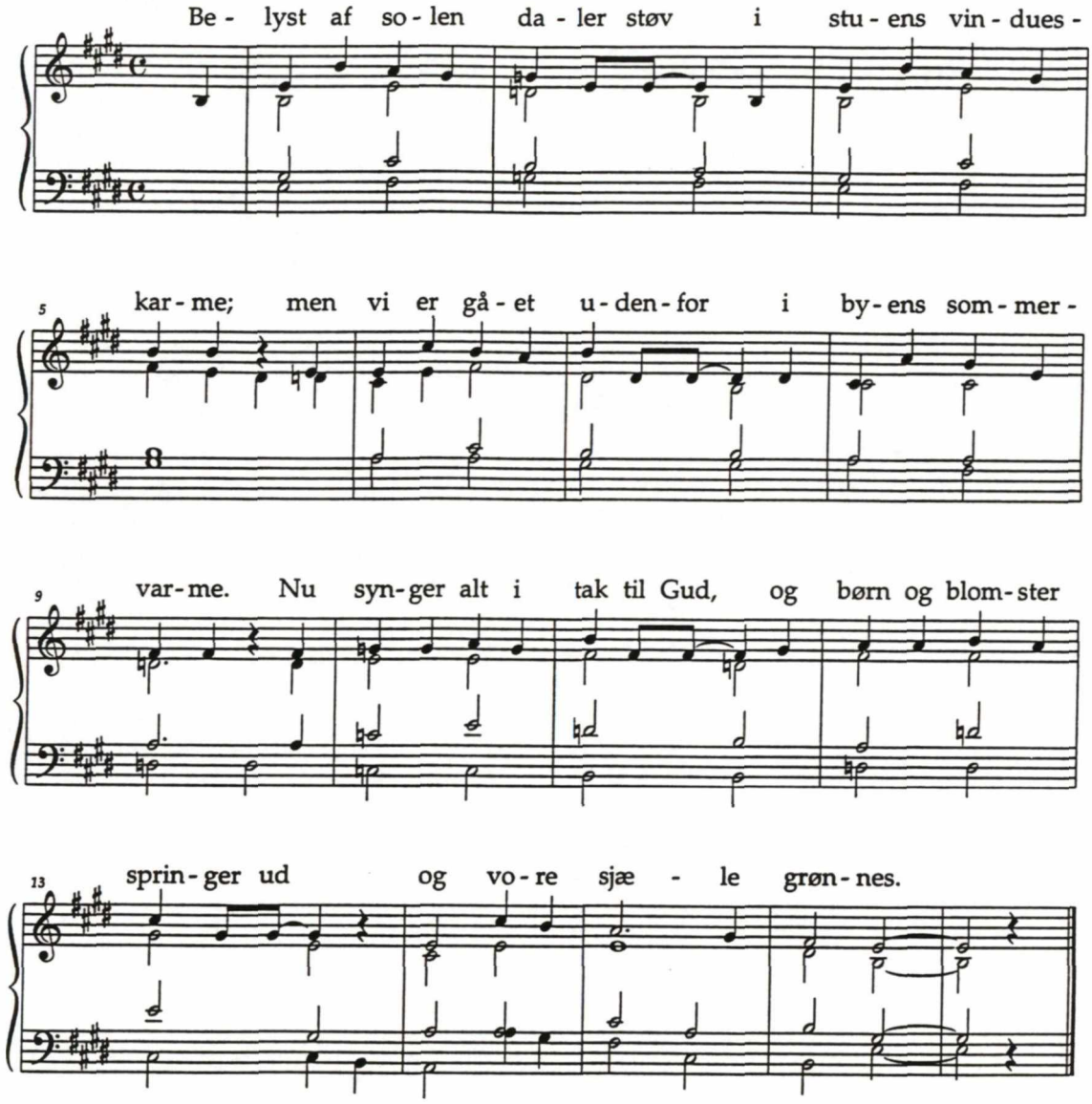

2. For livet hegnes ikke mer
af død og tjørnehække:
men tusindfryd og engelsød
gror frodigt i hver sprække.
Selv Fandens mælkebøttes pragt
Slår roden i Guds skabermagt
og mulden i min have.

3. Min vinters stumhed lister bort
i hvide juninætter
og finder form i bønnens ord,
så tunge tanker letter
og ser med ny forundring ind
i Jesu Kristi milde sind.
Han bærer vore sorger.

4. Vi lukker ikke døren til
og låser, som vi plejer,
så somrens lyde når herind:
på gaden børn, der leger!
Det er som om Guds Helligånd
går sammen med os, hånd i hånd
og gir os nye øjne,

5. som ser i sommerdagens spejl
et glimt af Kristi rige,
hvor vi skal se ham selv igen
og leve som hans lige,
så vi kan bo på dette sted
med tro og håb og kærlighed
i sommergrønne sjæle.

Lisbeth Smedegaard Andersen

Der hviler i alverdens ting

Allan Jarmer 1992

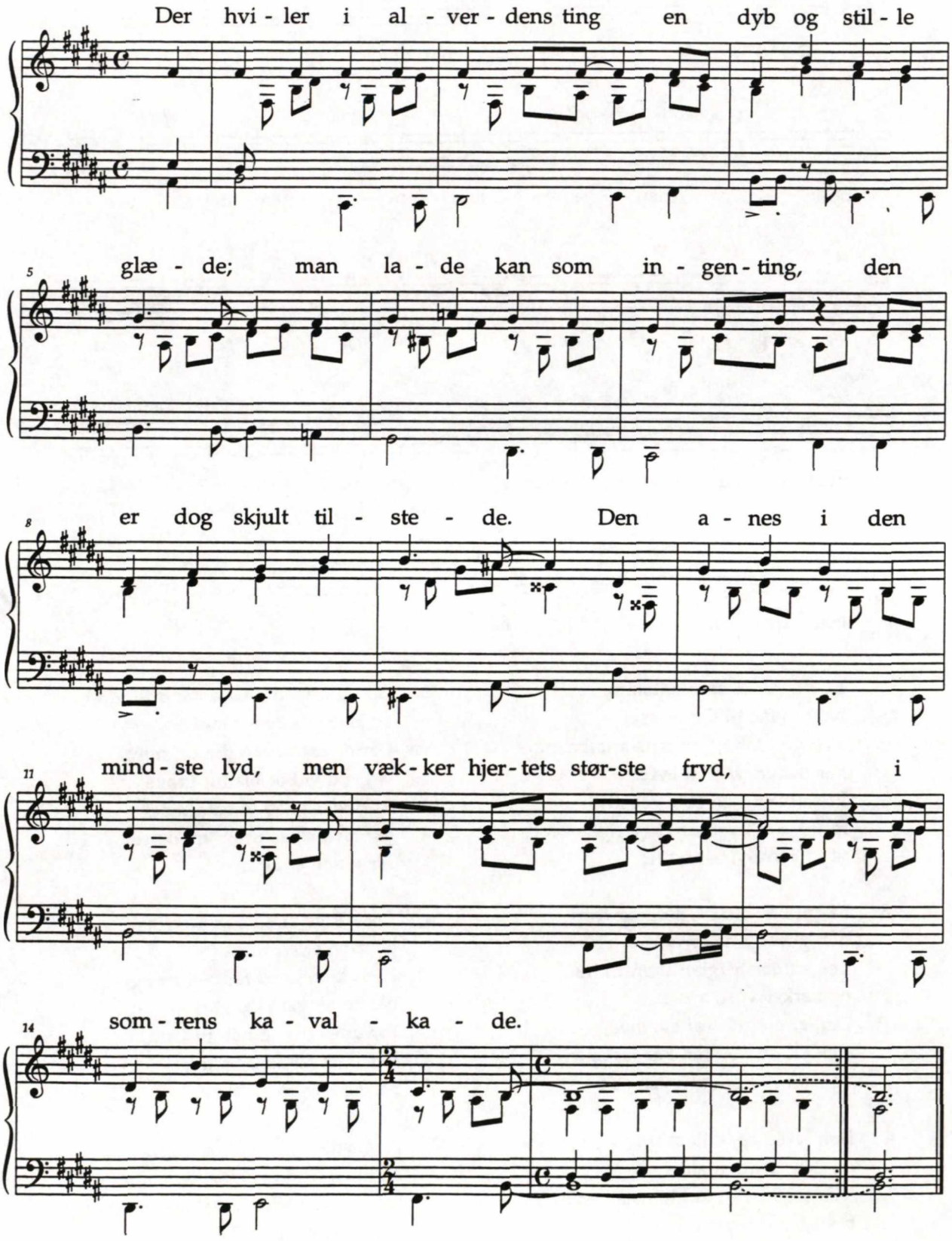

Der hviler i alverdens ting

Allan Jarmer 1992

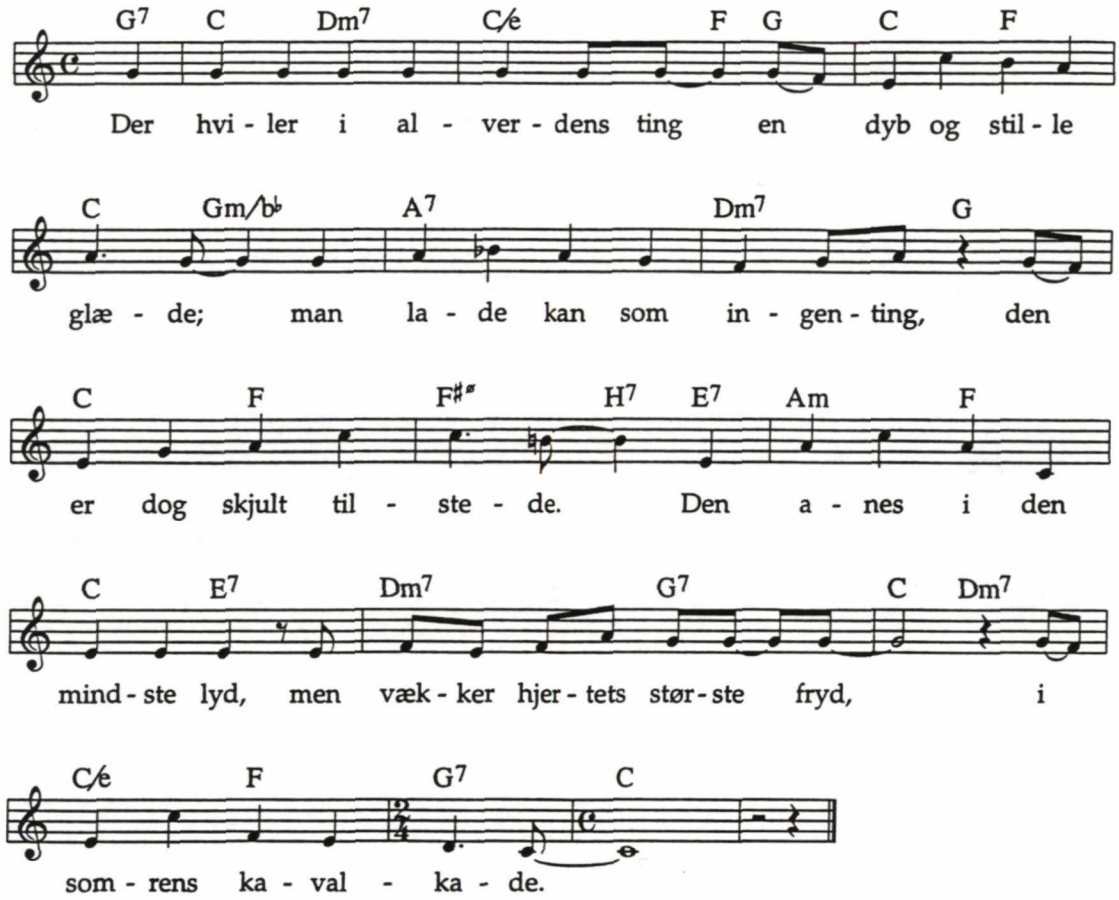

2 Et vingesus, en plantekim,
har strofer til Guds ære;
hvert fuglefløjt, hvert sommerrim,
har noder, vi skal lære.
Et solstrejf i en regnvejrspyt
forkynder livet, ungt og nyt,
så vi kan byrder bære.

3 I regn og solskin, sorg og trøst
den glæde i os lever;
den kalder frugten frem til høst,
og barker vore næver.
Den er en gnist af evighed,
som Gud i somren har lagt ned,
og som i luften svæver.

4 Den lyser op, den skaber fred,
og den er uden alder.
Den ses i hvert et blomsterbed;
består, når løvet falder.
Der skabes lys i sind og sans,
så barn og olding går til dans,
når Gud på glæden kalder.

5 Gud gør med glæde vand til vin,
og jord til Edens Have.
Derfor er somren din og min,
om end vi bor blandt grave.
Af dødens håb, med glædens gen,
gør Han en sommer ny og ren,
når alting er af lave.

6 Guds Rige er en sommerring,
hvori vi er og røres;
Hans kærlighed får os i sving,
når gerninger skal gøres.
For uden tro og håb til Gud,
kan intet holde livet ud,
når dødens toner høres.

7 At glæde os, i småt og stort,
er, hvad Gud Fader ville.
Og af, hvad Han har skabt og gjort,
skal intet gå til spilde.
Gud gør af håbets mindste ion
en evig sommerregion,
for Han er glædens kilde!

Tekst: Visti Christensen 1992

Se på den grønne hvedemark

Poul Find

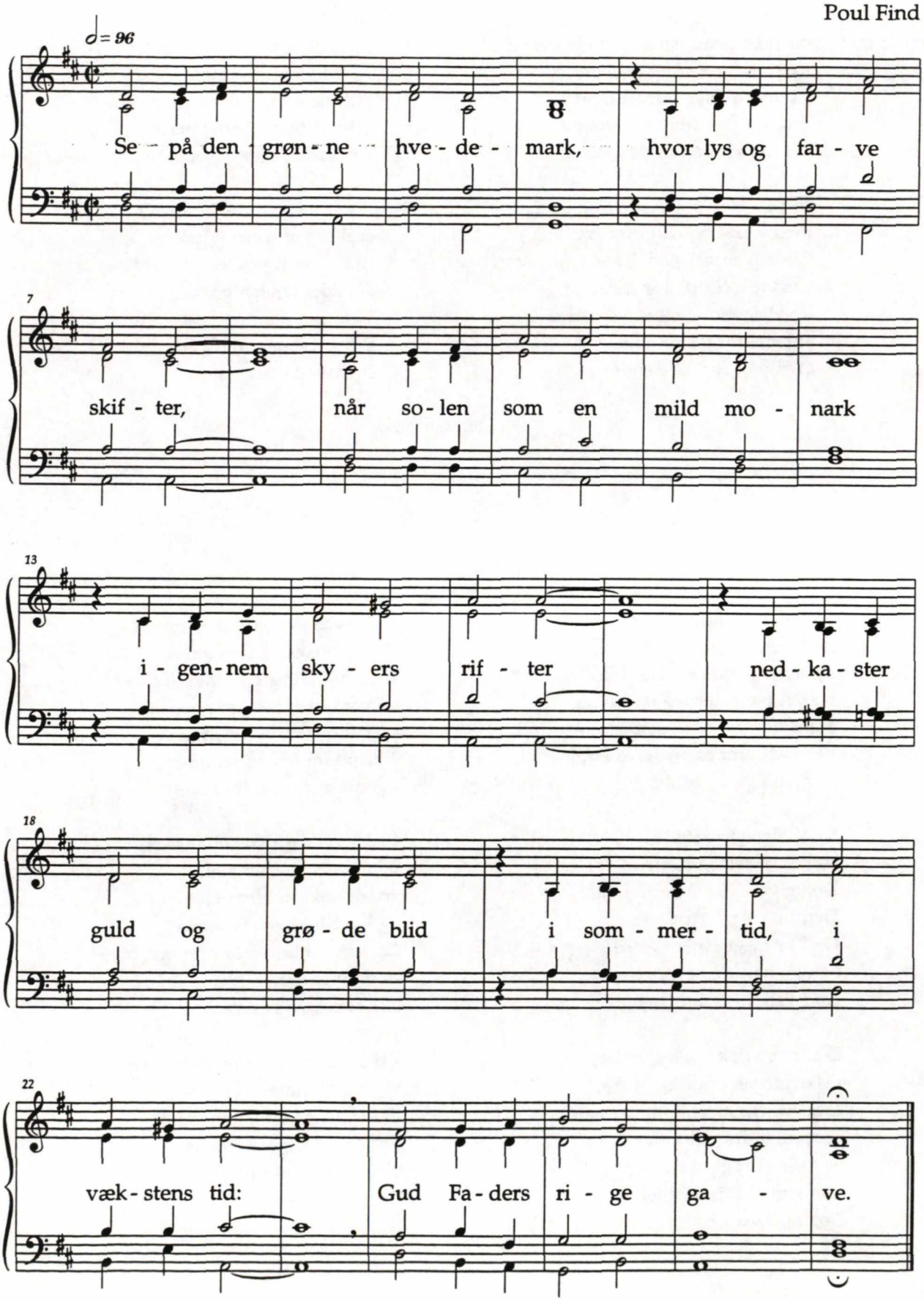

2 Se træets frugter, næsten gemt
af blanke blades dække.
Af stammens saft kan de bekvemt
nødvendig næring trække.
I sommersolen gyldenhvid
gror frugten frem i livets tid,
det liv, som er Guds gave.

3 Vi selv blev plantet her på jord
med vækst og frugt for øje.
Guds plan var god, hans tanke stor,
hans mål for os var høje:
I lykkens sol, i stormvejr strid
at bære frugt i rette tid,
at vi på den kan kendes.

4 På tjørn kan ingen druer gro,
på tidsel ingen figen.
Men tjeneren, der findes tro
i kærlighedens higen,
som tjener mesteren med flid,
er som et træ i sommertid,
der gode frugter bærer.

5 Du er det vintræ, hvorfra vi
skal al vor næring have.
Hjælp os at vokse, stå os bi,
lad ikke tvivlen gnave.
Vi til din nærhed fæster lid:
Din kærlighed til hver en tid
er livets bedste gave.

Kristen Gausdal

DE HAVDE FUNDET SIG ET STED

1 De havde fundet sig et sted
ved bjergets grønne side,
og Jesus havde sat sig ned
blandt blomster blå og hvide.
Hans ord var som den sommervind,
der nænsomt rørte deres kind,
så myndige og blide:

2 Se himlens frie fugleflok,
som ikke sår og høster.
Dog giver Gud dem føde nok
Dertil de sig fortrøster.
Og I er meget mere værd.
Så vær da uden frygt enhver!
Gud ved, hvortil I trænger.

3 Den store flok fra by og land,
velkendt med nød og møje,
et sommerbudskab bragte han,
et solstrejf fra det høje:
Se liljens dragt så fin og ny!
Den kan ej spinde eller sy.
Dog faderen den klæder.

4 Lad hver en solfyldt sommerdag,
der skænkes os som gave
med fuglesang og vingeslag
i Danmarks lyse have,
os minde om vor Herres ord.
I ham kun lys og sandhed bor,
og mørke findes ikke.

5 Lad sommertidens blomsterpragt
og dyrelivets vrimmel
erindre os om Herrens magt
og lyset fra hans Himmel.
Og som hans kraft i svaghed bor,
så skinner Himlens lys på jord
kun stærkere i mørket.

6 Vel ængstes vi for mørkets magt.
Vi ved, at vinter kommer.
Vi ser dens kolde dødedragt
og hører angstens trommer.
Men lyset byder mørket trods.
Han er der selv og skænker os
den store glædes sommer.

Kristen Gausdal

LEIF LUDWIG ALBERTSEN

En nutidig betragtning af en Brorsonsalme og dens forbillede

Om trehundrede år er det bedste husket. Brorsons runde fødselsdag fejres i bevidstheden om, at på just de punkter, hvor han stak af fra de følgende generationers gode smag, hvilket fik ham til at blive et særnummer med specialappel til klitbønder og deslige, på just disse vender han prægtig tilbage til en nutid, der foretrækker underfundighed og er skeptisk over for uhumoristiske foldekast.

Hvad der var det specielle ved Brorson, der snart fik ham skubbet ud på et sidespor, men fascinerer i dag, skal demonstreres ved en enkelt salme, der vil blive løbende kommenteret. Kommentaren vil ikke kunne undgå at indeholde bemærkninger vendt mod nye ikke-litteraturkyndige salmebogskommissioner. Et næste trin vil være at sammenholde Brorson med det tyske forlæg, der findes for den valgte salme. Dette er endnu mere tidstypisk, for oversættelser kan aldrig undgå at flade lidt ud.

Salmen *JEsum, JEsum, JEsum sigter*[1] er med ikke for grove ændringer gengivet i DDS 592, hvor man se. Lad mig kritisk bemærke følgende, der løbende dels kommenterer nutidig uforståelighed, dels samtidig karskhed:

1,1: *JEsum eller Jesus*: Frelserens navn har før haft den fordel at kunne klædes i forskellige kasus. At sige *Jesus sigter* vil sige at se ham som en snigskytte bag et brystværn. Der er forskel på *Ham bed hunden* og *Han bed hunden*. Den her stedfundne demontering af grammatikken var adækvat, dengang man drømte om, at danskere var seminarister, der ikke måtte lære udenlandsk. I dag er sprogindlæringsidealet et andet, og en vis omgang med kasus skader næppe.

1,5: *mildt* er rimtvang og vel indholdsløst. Det gør det ikke bedre, at det bemøjes igen i 5,5. Men problemet er begrænset.

1,6: Anders Malling[2] refererer arrigskaben omkring den forældede verbalform. Vigtigere er refrainet: at alle strofer slutter næsten ens. Dette er et af de stiltræk, som der i det følgende skal gøres opmærksom på[3], noget af al den smagløshed, som generationen efter Brorson bandlyste fra den velopdragne kristendom. Et par årtier efter Brorsons død var refrainer tarvelige og forhadte bortset fra den rene gåsepigelyrik.

2,3f.: Det reciprokke, det åndrige: a giver til b, hvad b alt har givet til a. Man kan diskutere *haver*: "Hvad hand haver givet mig". Brorson er meget nær ved også nutidig sprog- eller sågar talesprogbrug, men oversættelser er vanskelige jf. 2,5.

---

[1] Hans Adolph Brorson: Samlede Skrifter, bd. II, Kbh. 1953, s. 124 f. = nr. 176

[2] Dansk Salmehistorie, bd. III, Kbh. 1963, s. 58-60.

[3] Jf. Paul Sturm: Das evangelische Gesangbuch der Aufklärung, Barmen 1923.

3,3: Vi skal senere se, at originaler har det lettere end oversættelser. Originalerne lader sig inspirere af rimmuligheder, oversættelserne skal hitte på noget, der både rimer og gengiver originalen.

4,1: *ville* subs. *vilje* er opretholdt trods vor tids skepsis over for rimet, i modsætning til DDS 461, hvor glosen førte til, at en hel strofe blev strøget.

4,2: *I, hos, ved* er en ophobning af præpositioner, der vel (hvilket man hidtil har overset) er inspireret af Luthers forsøg på en bureaukratisk sløret nøddefinition af nadveren. Oplysningstiden elskede sortimenter af den slags, f.eks. udskiftelige modalverber. I den højere litteratur uddøde de med Lessing, en epigon finder vi endnu i 1944[4]: *Jeg overvejer, hvad jeg vil gøre, hvad jeg bør gøre, og hvad jeg maa gøre. I dette Tilfælde baade bør og maa og vil jeg give den Person en forsvarlig Afstraffelse.* - Hvad angår selve opregningen af udskiftelige størrelser, der nærmer sig det ordspilsagtige, kan der måske mindes om Homburgs salme fra 1659 *Jesu meines Lebens Leben, Jesu meines Todes Tod* (EKG 65, dansk oversættelse med mildnende verber DDS 171). Den slags var en vogue indtil 1750, men derefter aldeles ikke. Både Klopstock og Herder opponerede[5].

4,5: *Hjertet føre dette skilt* er suveræn overvindelse af god smag og refererer til tidsåndens emblemkunst, ligesom den også minder om den sene oplysningstids havekunst, der indebar skilte med digte om, hvad man skulle føle lige her. Ifølge Malling (III 60) har dette sikkert møjsommeligt fremfundne rim ført til hele strofens udslettelse i mangen en salmebog.

5,4: Man kan diskutere, om det er mundret dansk, men hele salmen er god nok til at kunne holde sig, hvilket ikke uden videre gælder for forlægget og for andre oversættelser.

Man vil huske, at Oehlenschläger i sit St.-Hansaftenspil lader en forældet og derfor latterlig poet ønske noget af sit *ganske, ganske, ganske Hjerte.* Tilsvarende blev også det maniske *JEsum, JEsum, JEsum* (for nu at bevare den oblique kasus en stund) udsat for kritik. Men man må her betænke, at salmers førstelinjer er særlig sakrosante af orienteringsgrunde. Selv den indædte antipietist Klopstock havde ikke held med sine ændrede førstelinjer[6]. Hvorledes den maniske gentagelse en tidlang er et tilstræbt stiltræk, kan ses ikke blot i excesser hos Zinzendorf, men også f.eks. i de redaktionelle rettelser i Paul Gerhardts *Nun ruhen alle Wälder*[7]. Den smag skiftede effektivt senere hen.

Vi kommer til originalteksten af Ludämilie Elisabeth Gräfin von Schwarzburg-Rudolstadt.

---

[4] Professoren i Knold og Tot, Hjemmets Billedhæfte Nr. 1, Kbh. 1944.

[5] Jf. min artikel Religion und Geschmack, Klopstocks aufgeklärte Revision des Kirchenlieds, i: Wolfenbütteler Studien zur Aufklärung XVIII, Tübingen 1992, s. 133-144.

[6] Jf. anm. 5

[7] Fischer-Tümpel: Das deutsche evangelische Kirchenlied des 17. Jahrhunderts, Bd. III, repro Hildesheim 1964 s. 298 = nr. 381: de følsomme gentagelser som *So, so* eller *Geht, geht* tager bevidst til i de sene redaktioner.

Hun døde 1672 31 år gammel. I det følgende tillader vi os at kalde hende Ludämilie. (Dette er ikke kønspolitisk. Der er for det første en god tradition for, at danskere hedder noget alt for almindeligt i den ene ende og noget mere særpræget i den anden ende, og så tyer man til det særprægede for at distingvere. Men for det andet er det noget fyrsteligt og nedefter at bruge fornavne, således dronningen og hendes hus bortset fra hendes mand. Præster hedder Herr Jens osv. En lille knapfabrikant hedder mr. Engelsohn, men en lidt større knapfabrikant avancerer til at hedde Sir David. Altså Ludämilie).

Hendes tekst lyder således hos Fischer-Tümpel[8]:

1. JEsus, JEsus, nichts als JEsus
Soll mein Wunsch seyn und mein Ziel.
Izund mach ich ein Verbündniß,
Daß ich will, was JEsus will;
Denn mein Herz, mit ihm erfüllt,
Ruffet nun: HErr, wie du wilt.

2. Einer ist es, dem ich lebe,
Den ich liebe früh und spat.
JEsus ist es, dem ich gebe,
Was er mir gegeben hat.
Ich bin in dein Blut verhüllt:
Führe mich, HErr, wie du wilt.

3. Scheinet was, es sey mein Glükke,
Und ist doch zuwider dir,
Ach! so nimm es bald zurükke,
JESU, gib, was nüzzet mir.
Gib dich mir, HErr JEsu mild,
Nimm mich dir, HErr, wie du wilt.

4. Und vollbringe deinen Willen
In, durch und an mir, mein Gott.
Deinen Willen laß erfüllen
Mich im Leben, Freud und Noht.
Sterben als dein Ebenbild,
HErr, wenn, wo und wie du wilt.

5. Sey auch, JEsus, stets gepriesen,
Daß du dich und viel darzu
Hast geschenkt und mir erwiesen,
Daß ich fröhlich schreie nu:
Es geschehe mir, mein Schild,
Wie du wilt, HERR, wie du wilt.

---

[8] Jf. anm. 7. Bd. V s. 458 f. = nr. 515. Malling citerer salmen efter J.H. Schraders Vollständiges Gesang-Buch, Tondern 1731.

Som man ser, har Brorson formået at fastholde det meste af det, som man dengang anså for stor kunst. Men nogen glans er naturligvis blegnet. Ludämilies digt er således, hvad heller ikke alle i samtiden bemærkede, forsynet med et akrostikon: J-E-S-U-S. Der er også flere detaljer på randen af ordspil: *dem ich lebe ... den ich liebe, gib dich mir ... nimm mich dir*, flere opregninger: *wenn, wo und wie*. Dette blot for at fremhæve tidsstilen. Det tjener ingen nytte at give sammenlignende karakterer og f.eks. erklære, at Ludämilie er bedre end Brorson i strofe 3 og han til gengæld den bedste af de to i begyndelsen af strofe 5. Man må glæde sig over, at Ludämilie er gengivet adækvat ud fra sine intentioner og - endnu da - bevaret hos os.

Det kan være udbytterigt at kaste et blik på andre af Ludämilies salmer for at bestyrkes i, hvilke stilmidler hun tilstræber. Fischer-Tümpel bringer yderligere 22 tekster[9].

Vi genfinder her de iagttagne karakteristika: den skjulte pynt i et akrostikon (531), den maniske kredsen om et tema og dets formulering, ikke blot *wie du wilt* (529), men hyppige gentagelser af hele vendinger navnlig i salme- og strofebegyndelser og -slutninger (524, 526), ofte i form af refrainer, der fastholder en tese, der kredses om og netop ikke skal udvikles (528, 532). Rene ordgentagelser: *mir, mir, mir* (533,1,6), *nimmer, nimmer, nimmermehr* (535,3,5) står ved siden af litanistrukturer som den salme (518), hvor hver eneste linje begynder med *Hilff*, dog senere med *Hilff, hilff*. En tilsvarende opregning vies begrebet *Sorge* (521).

Næppe nogen smagsretning inden for salmehistorien er der blevet gjort så grundigt op med. Det er, som om man siden 1750 har kvittet alle udsving og råb og bestemt sig for en fornuftig lydstyrke, med hvilken man udvikler et logisk fremadskridende lærematerialе, en intellektualitet og smag, der fjerner alle de elementer af vækkelse, som gjorde, at f.eks. Brorson holdt sig i folket. Det har jeg klaget over i nærværende tidsskrift regelmæssigt næsten siden dets oprettelse. Der er altså (og netop) ikke tale om, at man nænsomt retoucherer steder, som folket ikke forstår. Det forstår nemlig med hjertet. Og elsker de strofer af Brorson, som smagende kommissionsmedlemmer udelukker: hvor hver linje begynder med et *O!* Those schools of thought will never meet.

Der er andet at finde i den nævnte Ludämilie-samling, f.eks. udgiverens muntre kommentarer (527, 528), men også hans metriske kritik (534), vel med urette, for melodien *Veni sancte spiritus reple* (EKG 98) er højmiddelalderlig og hævet over moderne metrik. Derimod viser udgivelsens læsemåder, at de første offentliggørelser af salmer af Ludämilie, umiddelbart efter hendes død og i antologier, er ringere end senere specialudgaver (516,3,7; 520,2,4). Det vil glæde moderne læsere, at de gamle kasusformer af *Jesus* bruges aldeles letfærdigt i de første tryk. Det er altså ikke således, at der foreligger en fin første-udgave, der så forvitrer i det følgende. Det har tiderne og digterpersonligheden ikke været til. Der skaltes fra begyndelsen af, og den samling, som Brorsons tyske foresatte Schrader foranstaltede, forbedrede vor salmes strofe 5 og overså det fine akrostikon, som Brorsom altså ikke kunne kende til og respektere.

Brorson har næppe kendt Ludämilie, i al fald har han oversat efter Schrader. Sådan går der hele tiden noget tabt, men den stilvilje, jeg har søgt at beskrive i det foregående, deles, respekteres og bevares trods alt af Brorson således, at der ikke åbner sig afgrunde mellem Ludämilie og Brorsons oversættelse og heller ikke mellem Brorsons oversættelser og hans originalsalmer. Hans tone bærer enhedspræg.

---

[9] De følgende salmer Fischer-Tümpel Bd. V (jf. anm. 8). Trecifrede tal angiver salmenummer.

Med denne og den dermed forbundne musik og syngetradition overlevede Brorson i det jydske og til i dag. At man fra københavnsk side har fundet dette *gådefuldt*[10], er forsåvidt meget forståeligt, som hans pietisme dannede front mod både venstre (fremskridtet = den borgerlige kunstsmag og Grundtvig) og det ortodokse højre: *Ja hans* [Brorsons] *salmer lyder kønt nok, men der er hverken retfærdiggørelse eller helliggørelse i dem*[11]. Det er så nemt at springe ud af hele verden og dens konventioner og pligter og så iøvrigt tåreblændt skabe sig sin personlige gud i sit personlige billede. Vupti er jeg i himlen. Og flosklerne har Ludämilie og Brorson jo tilfælles. Man vover at tro, at de selv er ærlige. Måske på en måde, der kan fascinere igen i dag.

Salmer har i visse udgivelser individuelle, ofte vekslende overskrifter, sommetider er de indordnet i temagrupper. Ludämilies *JEsus, JEsus, nichts als JEsus* har lejlighedsvis båret overskriften *Neu-Jahrs-Lied*, og det er sikkert et udtryk for omvendelsen: *nun* (1,6, vel fejlagtigt "nur" hos Schrader 1731), *nu* (5,4). Muligheden for allegoriseringer er hartad ubegrænsede (jf. billedsproget i 527).

Men hvis vi vil denne kunst, så bør den have ret til at fremtræde på sine egne betingelser.

---

[10] Erik Dal og Ea Dal: 111 danske salmer, Kbh. 1981, s. 101.

[11] Malling (anm. 2) bd. VIII Kbh. 1978, s. 224 f. efter Götzsche.

LISBETH SMEDEGAARD ANDERSEN

Den yndigste rose

Da klokken var syv minutter i et var vi stadig kun to mennesker i det lille kapel med den hvide kiste, pyntet med en enkelt buket roser. "Vi bliver kun os to", havde manden sagt og begrundet det med, at de ikke var kommet meget på gaden de sidste par år, de gamle i opgangen var døde, og de kendte ikke meget til de nye. Der var heller ingen grund til at holde nogen tale eller prædiken. Men hvis jeg ville læse "Den yndigste rose er fundet", så var det godt, for det havde været hans kones yndlingssalme.

Da klokken var fem minutter i et, begyndte de at komme. Langsomt og stilfærdigt kantede folk sig ind ad døren og satte sig, begyndende med de bageste rækker. Klokken et var der fyldt, og der blev sunget med på den første salme.

Ingen tale? Men hvad med folks forventning om, at præsten kan sige noget om livet og døden og evigheden - kan man så bare nøjes med at læse en salme? Og er det de andres forventning, der ligger tungt i rummet, eller er det ens egen? Skulle man alligevel ...? Brokker af forskellige begravelsestaler tumlede rundt i hovedet.

Så tav de. Og dér stod jeg med salmebogen i hånden, slået op på nr. 98:

"Den yndigste rose er fundet,
Blandt stiveste torne oprunden,
vor Jesus, den dejligste pode,
blandt syndige mennesker gro'de".

Salmebogen er fuld af roser. Det er i grunden mærkeligt, eftersom biblen kun kender én rose, nemlig "Sarons rose", og det var i virkeligheden en krokus. Men der har altid været noget særligt ved roser, og allerede før Brorson bruger Kingo billedet af rosen i en Langfredags-salme, hvor han om den korsfæstede Jesus skriver:

"Der hænger min Rose blant Nelder;
Der falmer min Rose, og felder
Blant Torne de yndige Blade;
Der Tornen min Rose tør skade".

Brorsons yndigste rose har tydeligvis aner, og måske er det særlige ved rosen den modsigelse mellem de stive, stikkende torne og de bløde, duftende kronblade, som begge salmedigterne udmaler? Det er også den kontrast, der har givet stof til Sct. Ambrosius' gamle legende om, at rosen oprindelig slet ikke havde torne. Den voksede i Paradisets have, hvor den spredte sin duft og glædede Guds hjerte med sine fine silkeblade. Men vi ved, hvordan det gik:

"Alt siden vi tabte den ære,
Guds billedes frugter at bære,
var verden forvildet og øde,
vi alle i synden bortdøde".

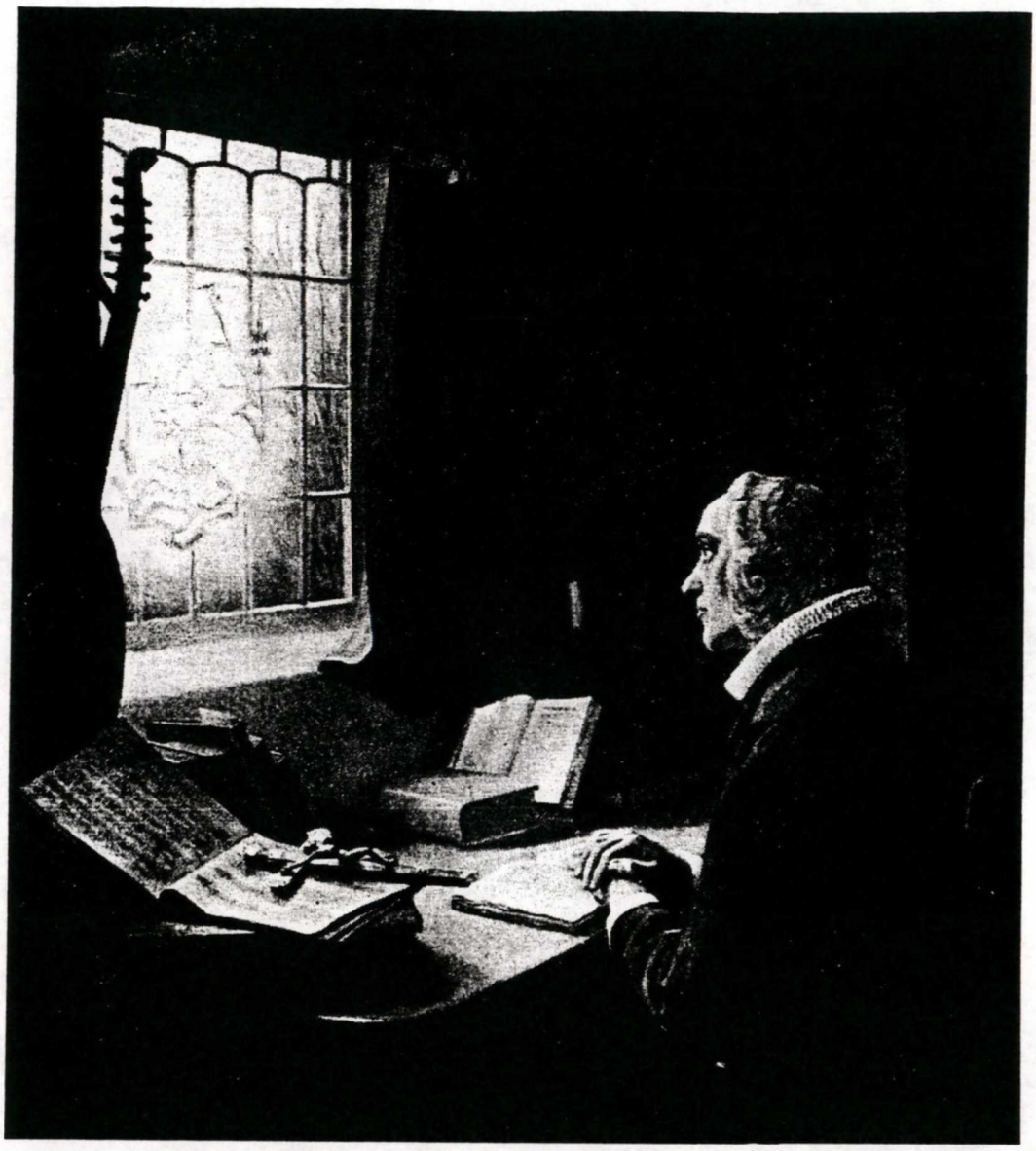

Chr. Bang, Brorson og "Den yndigste rose", KB.

Efter syndefaldet måtte rosen som alle andre vækster dele skæbne med mennesket og vokse her på jorden, og nu fik den torne. Tornene skulle minde Adam og hans slægt om den synd, mennesket havde begået og om, hvorfor vi var endt her på denne ugæstmilde jord; men rosens skønhed og duft skulle fortsat minde os om Paradisets herlighed og måske derved fastholde det trodsige håb, som er menneskets umistelige arv: Håbet om, at livet trods alle tegn på det modsatte er skabt godt, og at mørkets tid får en ende.

Derfor er salmebogen fuld af roser - men ingen så dejlig som "Den yndigste rose". Brorsons rose:

"Da lod Gud en rose opskyde
og sæden omsider frembryde,
at rense og ganske forsøde
vor slægts den fordærvede grøde".

Brorsons rose *er* Jesus. Den er ikke *som* Jesus. Den er heller ikke et symbol på Jesus. Nej, den *er* Jesus. Brorson undlader ganske det "som", der skaber afstand mellem den synlige virkelighed og det, den "betyder", og fastholder i stedet en nær sammenhæng mellem det synlige og det usynlige. Guds kraft er synligt tilstede i Jesus, og Jesus er tilstede i rosen. Det er en sammenhæng, der er lige så ubrydelig som den, Luther stod fast på, da han under diskussionen om nadveren greb ud efter et stykke kridt og med fast hånd på bordpladen skrev ordet "Est" = ER. Vinen og brødet er ikke et symbol på Jesu legeme og blod, men det *er* Jesu legeme og blod. Vi lever af vin og brød, og vi lever af Jesu død for os. Så tæt hører det sammen, og derfor har det kraft til at forvandle den virkelighed, der er vores og gøre os til nye mennesker.

Vi ser det med den ægte rose: Når den podes ind på vildskuddet, forvandles hele busken. Den "forsødes" og bærer ædle roser.

Forvandlingen begyndte julenat. Da skød rosen op af jorden, og salmen om "Den yndigste rose" er oprindelig en julesalme, trykt i et lille skrift fra 1732. Brorson skriver beskedent i forordet, at det drejer sig om "Nogle Jule-Psalmer / Gud til Ære Og Christne-Siæle / især siin elskelige Meenighed til Opmuntring Til den forestaaende Glædelige Jule-Fest Eenfoldig og i Hast sammenskrevne af H.A.B., Tundern 1732". Og Julens evangelium er jo netop glæden:

"Al verden nu burde sig fryde,
med salmer mangfoldig udbryde",

men i glæden blander der sig også her sorgen over menneskers blindhed:

"men mangen har aldrig fornummen,
at rosen i verden er kommen".

Er det præstens forargelse over ugudeligheden eller er det blot et lille hjertesuk? Vi vil helst tro, det er det sidste, og Brorson kan næppe drages til ansvar for, at ordene også kan synges med en vis selvretfærdig gysen over de andres manglende forståelse for de "kristne værdier". Ligesom det strenge vers med tidselgemytterne:

"Forhærdede tidselgemytter,
så stive som torne og støtter,
hvi holde I eder så ranke
i stoltheds fordærvede tanke?"

Verset ryster os, ikke mindst, fordi skyggen fra den kristelige dømmesyge har hvilet tungt over flere generationer. Forfatteren Hans Kirk skildrer den i erindringsbogen "Skyggespil", hvor den unge, stærke kvinde Tabitha - senere hovedfigur i "Fiskerne" - ene af alle planter en have i det lille fiskerleje, hvor intet ellers kan gro. Men i Tabithas have blomstrer pæoner og solsikker, og det utroligste af alt er, at der gror også en rosenbusk. Ikke en klitrose, ikke en af de hårdføre vilde roser, men en virkelig rosenbusk.

Mange mennesker kommer for at se den. Det er som om den midt i denne magre egn tilfører alting en skønhed, der får kvinderne til at standse op, stå og se lidt på den og bøje sig for at indsnuse duften: Duften, der bringer bud fra Paradisets have.

Der kommer også en lille, tykmavet kone med onde øjne. Hun står lidt og ser på blomsten, og så siger hun med hugormestemme:

"Den yndigste rose er funden
blandt stindeste torne oprunden".

Hun har nok lagt tryk på *er*, Ma Trilling, og hun ser Tabitha dybt i øjnene. Men Tabitha bøjer sig ned og lugter til den rose, hun har fået til at vokse i en egn med gus og kold havluft: "Det kan såmænd godt være, du har ret, Ma Trilling", svarer hun så. "Men det må være, fordi rosen og de stinde torne hører sammen. Og det kan vel ikke blive anderledes".

Der er brod i Tabithas svar. Men også et spor af den stærkes foragt for småligheden. De, der er for små til selv at "folde drømmens faner ud", og som derfor er ængstelige for det anderledes, det stærke og frodige. Hvis Jesus kom til de små, så ved han måske også, at man kan føle sig både skyldig og selvretfærdig på samme tid, og at det for et lille sind kan være svært at fatte såvel den uforstilte skønhed som den ubetingede tilgivelse. Skyldig og selvretfærdig! De to ting udelukker ikke hinanden - som rosenbladene og tornene ikke gør det. "Dømmer ikke!", sagde Jonatan Smed i Martin A. Hansens store roman. "Dømmer ikke!"

Det er en julesalme. Den synges ved mange begravelser. Igen denne dobbelthed. Man kan næsten spørge sig selv, om det er den oprindelige inspiration, der umærkeligt slår igennem, for som Brorson har lånt træk fra Kingo, har han også kendt en begravelsessalme af Elias Eskildsen Naur med begyndelseslinien: "Jeg kaster mig ned og bejamrer ...". Og selvom Brorsons salme er helt anderledes, så er det, som om der er en understrøm eller en udefinerlig stemning af Naurs salme tilbage. Det er ikke til at sige, hvoraf det kommer. Men også Brorson ved, at trøsten finder man netop der, hvor man i sorgen bøjer sig dybest ned:

"Ak, søger de ydmyge steder,
i støvet for Frelseren græder,
så får I vor Jesus i tale,
thi roserne vokser i dale".

Det er et berømt vers. H.C. Andersen har brugt det i Snedronningen, om end i en lidt anderledes form:

"Roserne vokse i Dale,
Der faa vi Barn Jesus i tale".

Roserne, der vokser i dale! H.C. Andersens version er en smule mere idyllisk end Brorsons, og roserne vokser ikke kun i dale. Her i det indre København vokser de i parkerne, men også i fortovene. Nogle steder har en eller anden fjernet et par fliser, plantet en rose op ad et hus, og den gror! Det er forunderligt nok, men endnu mere mærkeligt er det, at den får lov at stå. Der er ingen, der plukker blomsterne af, ingen, der knækker grenene her, hvor hærværk ellers hører til nattens uorden. Det er næsten, som om rosen er hellig og repræsenterer noget, man ikke bare kan ødelægge.

Rosen fortæller det utrolige. Fortæller, at mennesker i en storby, hvor vi er så vant til at se rustvognen køre som en anden varebil i gaderne, nu tager sig tid til at komme her i kapellet for at være med, når en gammel nabo er død. Fortæller, at asfalten er aldrig så

kompakt, at der dog ikke skyder noget frem, der er ægte, sandt, og som nok i dagligdagen kan synes at være forsvundet, men det er her alligevel. På "de ydmyge steder" med alle de betydninger, der ligger i det ord - nemlig dér, hvor vi udmærket godt ved om vore vilkår og derfor ikke har så meget stolthed tilbage? Og hvor man midt i sorgen søger sammen og ved om en dybere mening, en større sammenhæng som ikke kræver store ord, men er bedst tjent med en enkel bekendelse:

"Min Jesus! du stedse skal være
mit smykke, min rose, min ære,
de giftige lyster du døder
og korset så lifligt forsøder".

Der er ganske stille i kapellet under det sidste vers. Og så står vi alle op: "Lovet være Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde".

Af jord er du kommet
til jord skal du blive
af jorden skal du igen opstå.

Vi står hver for sig med vore tanker, sat i gang af salmen, af ritualet, af dødens nærhed. "Der er liv i døden og død i livet", siger Villy Sørensen. "Og måske mest liv i livet, hvis døden er med i det". Hver for sig står vi - og alligevel sammen. Og præsten siger i sit stille sind tak, fordi hun ikke faldt for fristelsen til at udlægge salmen, fylde flere ord på, men blot læste den op. Og det er, som om de sidste ord bliver ved med at klinge i rummet:

"Lad verden mig alting betage,
lad tornene rive og nage,
lad hjertet kun dåne og briste,
min rose jeg aldrig skal miste".

F.J. BILLESKOV JANSEN

Salmisten ved arbejdet - og poesiens kvantespring

Den store, hvide Flok vi see
Som tusind' Bjerge fuld af Snee -

Denne visionære salme hører til Brorsons seneste. Den tryktes første gang i hans posthume samling, Svane-Sang, 1765. Grundlaget for salmen, det sidste skrift i Det nye Testamente, Johannes' Aabenbaring, kunne Brorson, foruden i den græske original, læse i flere danske oversættelser, fordelt på to meget forskellige lag, den gamle Lutherbibel, dvs. Christian 3.'s Bibel (1550), der uden væsentlige ændringer blev genudgivet som Frederik 2.'s Bibel (1589) og Christian 4.'s Bibel (1633). Det var folianten, der lå på alterbordet, bibelteksten, som menigheden hørte oplæst søndag efter søndag. I alle henseender forskellig herfra er den *nye* bibeloversættelse (1607) udarbejdet efter grundsprogene af Hans Poulsen Resen, i et snørklet dansk, en pinligt nøjagtig oversættelse, halvt uforståelig for den gemene mand. I let revideret skikkelse og med en forøget mængde marginalnoter blev Resens bibel til den "svaningske" (1647), ved professor Hans Svane (Svaningius). Det var denne bibelversion, som blev præsternes håndbog, når de skrev prædikener[1] eller digtede salmer på grundlag af bibeltekster. Som Kingos syv Davidssalmer i hans Aandelige Sjunge-Kor, 1674[2]. Den store hvide Flok har som tekstkilde Johannes' Åbenbaring, især hvor et nøgleord er θλιψις thlipsis, trykken, forfølgelse. De ældre oversættelser gengiver det græske ord med *Drøffuelse* eller *bedrøffuelse*, medens de yngre oversættelser bruger ordet *Trængsel*. Det er denne glose, der har holdt sig til de nyeste oversættelser. Eksemplet bekræfter sig, når vi nu lægger Svanes bibeltekst og noter til grund for en gennemgang af den danske digters værk.

For *S[ankt]. Johannis den Theologi Aabenbaring* er i sandhed både en digters værk og et værk for digtere. Johannes hilser de syv menigheder i Lilleasien, hvem han skal sende sit visionære budskab for at trøste dem under de forfølgelser, de sukker under. "Thi Tiden er nær" (I,3). "Jeg Johannes, som oc (er) eders Broder, oc meddeelactig i Trængslen, oc i Riget, oc JEsu Christi Taalmodighed [note: Kors, Forfølgelse, under Domitiano etc.] var paa den Øe som kaldis Pathmos, for Guds Ords, oc for JEsu Christi Vidnisbyrds skyld" (I,9). Johannes så "en Dør opladt i Himmelen", en røst sagde ham: "Stjg hjd op oc jeg vil vise dig de ting, som bør ad skee her efter. Oc strax var jeg i Aanden [note: undryct = henrykket]: Oc see, der var en Stool [note: Throne] sæt i Himmelen, oc een [note: Gud] som sad paa Stoolen" (IV,1-2). "Oc trint omkring Stoolen (vare) fire oc tive Stoole, oc paa de Stoole saa jeg fire oc tive Ældste

[1] Kingos Bibelcitater i hans Ligprædiken over Jacob Bircherod. Kirkehistoriske Samlinger 6. R. II, 1936, 84-99; optrykt F.J. Billeskov Jansen: Liv og Lærdom. 1983, 80-93.

[2] Th. Kingo: Samlede Skrifter. VI B, 1974-75, 360-62.

[note: for Meenigheden] sidde, klædde i hvide [note: Kongelige] Klæder, oc de hafde Guldkroner paa deres Hoveder" (IV,4). Johannes ser i Guds højre hånd "en Boog [note: Rolle

= bogrulle] som var skrefven inden oc uden, beseglet med siu Indsegle" (V,1). Det er Lammet, der har købt mennesker til Gud med sit blod, som åbner bogens segl et efter et. Ved det femte, "da saa jeg under Alteret deres Siæle, som vare slactede for Guds Ords skyld, oc for det Vidnesbyrds skyld, som de hafde. Oc de raabte med stoor Røst, de sagde, Du som est den HErre, den Hellige og den sande, hvor længe dømmer oc hefner du icke vort Blood, paa dem som boe paa Jorden? Oc dem blefve hver gifne hvide [note: Kongelige] Kiortler, oc der blef sagt til dem, Ad de skulde hvile sig endnu en liden tjd, indtil endoc deres Medtienere oc deres Brødre komme fuldkommelige [note: blifve fylte] dertil, som skulde ihielslaes, som oc de" (VI,9-11). Disse sidste linjer kræver for os nogen forklaring. Tanken er, at martyrerne må udvise tålmodighed, før de opnår forløsning og hævn. De må vente til tallet på ofre er fuldt. "endoc" betyder "også, tillige". "fuldkommelige" er et adverbium = fuldkommeligen, dvs. til fulde, og notens "fylte" kan gengives med "fuldtallige".

Det sjette segl brydes, men inden det syvende og sidste bliver brudt og skildringen af verdens undergang kan begynde, beordres en stilstand, som skal vare, "indtil vi faae besegled vor Guds Tienere i deres Pander" (VII,3). Tallet på disse var 144.000, nemlig 12.000 fra hver af Israels stammer. Det er fra teksten herefter, Brorson tager sin inspiration:

Den store hvide Flok vi see,
Som tusind' Bierge fuld af Snee,
  Med Skov omkring
  Af Palme-Sving,
For Thronen. Hvo er' de?
Det er en Helte-Skare, som
Af hiin den store Trængsel kom,
  Og har sig toed
  I Lammets Blod
Til Himlens Helligdom.
  Der holde de nu Kirke-Gang,
  Med u-ophørlig Jubel-Klang,
    I høje Chor,
    Hvor GUd han boer,
Blant alle Englers Sang.

"Der efter saa jeg, Oc see, en stoor Skare, hvilcken som ingen kunde tælle, af alle Hedninge, oc Stammer, oc Folck oc Tungemaal, som stoode for Stoolen oc for Lammet, klædde med hvide lange Klæder [note: som Konger oc Præster] og (der vare) Palmer [note: til Sejrs Tegn] i deres Hænder, oc som raabte med stoor Røst oc sagde, Saliggiørelse (være) vor Gud, som sidder paa Stoolen, oc Lammet. Oc alle Engle stode trint omkring Stoolen oc om de Ældste." En af disse "sagde til mig, Disse som ere klædde i lange hvide Kiortle, Hvo ere de? Oc hvæden er de komne? Oc jeg sagde til hannem, HErre, du veedst det. Oc hand sagde til mig / Disse ere de, som ere komne af den stoore Trængsel [note: under de fire Diur, oc siden Antichrist], oc de hafde toet deres lange Kiortle, oc de hafve giort deres lange Kiortle

hvide [note: som icke besudler som andet blod, men tvert imod reenser og toer] i Lammens Bloode. Derfor ere de for Guds Stool, oc dyrcke hannem Dag og Nat i hans Tempel" (VII, 9-15).

Det er at mærke sig, hvor tæt digteren følger sit forlæg, bibeltekstens og marginalnoternes ordforråd. Med forsigtighed erstattes tempel med Helligdom og Kirke. Men der er en æstetisk afgørende forskel. Det vidunderlige billede af sneklædte bjerge, i rækker bag hinanden, har intet tilsvarende i bibelstedet. Den ældre række oversættelser, fra Chr. 3.'s til Chr. 4.'s, har til Johannes' Aabenbaring en overdådighed af illustrationer i træsnit, herunder Gud på sin trone med omgivende engle og ældste, men ingen som fører tanken hen på snebjerge. Det er altså digteren, som ud fra de frelstes hvide klæder springer til synet af hvide bjergtinder. Norske salmetolkere har udtalt deres høje beundring for den uberejste danske digters intuitive syn af bjergnaturen[3].

Til forståelse af versifikationen i den første strofe kan noteres, at Brorsons rim som regel er yderst korrekte. Når han derfor lader rimene 'see' og 'Snee' efterfølge af 'de', som også dengang normalt udtaltes di, skyldes det, at udtalen med e endnu kunne anvendes, når ordet stod trykstærkt eller at, i erindring om den gamle udtale, øjerim var tilladt for dette ords vedkommende.

Apokalypsens kap. VII fortsætter: "Oc den som sidder paa Stoolen, skal betecke [note: beskytte, slaa Tælt over] dem. De skulle icke hungre meere, ey heller tørste meere, der skal ey heller Soolen falde paa dem, ey heller nogen Brynde [= hede]. Thi Lammet, som er midt i Stoolen, skal føde [note: regiere] oc ledsage dem til de lefvende Vandskilder: Oc Gud skal aftørre all Graad af deres Øyen" (VII, 15-17).

Her gik de under stor Foragt.
Men see dem nu i deres Pragt:
  For Thronen staaer
  De Slagte-Faar
I Himlens Præste-Dragt.
Sant er det, i saa mangen Nød
Tit Taare-Strøm paa Kinder flød;
  Men GUd har dem,
  Strax de kom hiem
Aftørret paa sit Skiød.
 Nu holde de, og har til best
 Hos ham en ævig Løfsals Fest;
  Og Lammet selv,
  Ved Livets Elv
 Er baade Vært og Giest.

Brorson kappes i kunstnerisk anskuelighed med Åbenbaringens forfatter. De 'slactede' troshelte fra VI,9 bliver til triumferende 'Slagte-Faar', blodvidner i de israelitiske præsters hvide klædning. To scenerier afslutter strofen. - Det er foreslået, at "paa sit Skiød" kan betyde:

[3] Anders Malling: Dansk Salmehistorie I, 1962, 177.

"som når man tager et barn på skødet for at trøste det"[4]. Bodil Kaalund har malet situationen, to mennesker som lægger deres hoved i skødet hos Gud, hvis ansigt ikke ses[5]. Spontant ser man for sig et barn, der kommer ind og løber tudende mod Mors forklæde! - "har til best", betyder har til gode, i gemme, sikret sig tilsagn om. - Ingen teolog på Brorsons tid var uvidende om, at den himmelske jubelfest afspejlede israelitternes Løvsalsfest, således som den anordnedes i Gamle Testamente: I skulle "tage eder Fruct af skøne Træe, Palme Qviste, og May [= løv] af tycke Træe [note: som groe tæt tilsammen oc hafve mange blade], oc Vje [= Vidjer] ved Bæcke og være glade for HErren eders Guds Ansict i siu Dage ... Ad eders Efterkommere skulle vide, ad jeg lod Israels Børn boe i Pauluuner, der jeg førde dem af Ægypti Land" (3. Mosebog 23, 40-43). Måske heller ikke, at profeten Zakarias havde spået, at efter hjemgangen fra Babylon skal ved Herrens hjælp Jerusalem endelig befries. "HErren skal være Konge ofver alt Landet. Paa den Tjd skal HErren være een [note: holdes eene for den sande Gud], oc hans Nafn eet" (Zak. 14,9). Der er uforanderlig fryd og fred for Herrens udvalgte folk. Hedninger som ikke omvende sig udslettes. "oc det skal skee, ad alle de ofverblefne af alle Hedningene, som skulle være komne imod Jerusalem, skulle komme op, Aar efter Aar, ad tilbede for Kongen, den HErre Zebaoth, oc ad høytjdelig holde Løfsalernes Høytjd". (Zak. 14,16)[6].

Den afsluttende strofe af Brorsons salme gentager i lykønsknings form de foregående. Dens styrke ligger i sprogkunsten. "slap saa vel herfra" tolker pietistens angst for Satans listighed. 'Palme-Tact' er en dristig forkortelse for at slå takt med palmegrene. I 'Himmel-Kraft og Magt' er 'Kraft og Magt' tautologisk ét begreb. I sidste verslinie står 'sagt' for 'tilsagt':

Til Lykke, Kiempe-Samling, ja
O tusindfold til Lykke da,
  At du var her
  Saa troe i sær,
Og slap saa vel herfra!
Du har foragtet Verdens Trøst;
Saa lev nu ævig vel, og høst,
  Hvad du har saaet
  Med Suk og Graad,
I tusind' Engle-Lyst!
 Ophøj din Røst, slaae Palme-Tact,
 Og siung af Himmel-Kraft og Magt:
  Priis være dig
  Ævindelig
 Vor GUd og Lammet sagt.

Brorsons magiske verbum hedder: se! Fra Svane-Sangen begynder en *Samtale imellem*

---

[4] H.A. Brorson: Samlede Skrifter, ved L.J. Koch, III, 1956, 124.

[5] Op! al den Ting som Gud har gjort. Udvalgte Salmer med grafiske arbejder af Bodil Kaalund, 1982, 101.

[6] Dansk Salmehistorie I, 1962, 177.

Brudgommen og Bruden med den førstes ord:

Hvad ser min Sulamith,
Da Luften er endnu saa fuld
Af Vinter-Sneens Gyse-Kuld?
Hvi lukker du da Vindve op,
Og stirrer alt paa Skyens Top.
Hvi giør du det saa tit,
Min Sulamith?

Og saa svarer Bruden:

Jeg staar kun her at see,
Naar Stiernerne, ved Dommens Knald,
Er kommen først paa Fald,
Hvordan det da vil snee.

Vi er igen ved tidernes ende, verdens undergang. Da skal "Solen formørckis, oc Maanen icke gifve sit skin, oc Stiernerne skulle falde af Himmelen" (Mattæus 24,29). Fra Johannes' Åbenbaring kender digteren denne sammenligning: "Himmelens Stierner fulde need paa Jorden, som et Figentræ nedkaster sin umodne Figen, naar det røres af et stoort Vær" (VI,13). Det er en moralsk lignelse eller fabel. Men Brorson forstørrer uendeligt en jævn vinterlig situation. Foran et åbent vindue, kulden slår ind, der er sne i natteluften, mellem skyerne skimter stjerner frem. Og så i et nu, visionen, i fantasien at *se* Dommens Dag, når det skal sne med stjerner ...

Poetiske kvantespring, som kun de største digtere kan gøre.

ARVE BRUNVOLL

Norske bærere av Brorsons arv

Om Brorsons salmer i Det evangelisk-lutherske kirkesamfunns salmebok.

I forbindelse med Brorsonjubileet vil det av mange igjen med rette bli pekt på den nære forbindelse mellom Brorson og norsk salmesang. Brorsons pietistiske kristendomsforståelse, med sitt frelsesalvor og sin frelsesglede, har på en spesiell måte funnet gjenklang i den norske livsopplevelse. Og nordmenn kan aldri slutte å undres over at det er dansken Brorson som har gitt oss "Den store, hvite flokk, å se / som tusen berge full av sne". Kjent er også den store mengde av norske folkemelodier som Brorsons salmer har inspirert til.

Brorsons salmer har hatt en bred plass i norske salmebøker fra forrige århundres begynnelse og til idag.

I den vanlige omtale av utbredelsen av Brorsons salmer har det likevel vært tatt lite hensyn til den rolle som Brorson spiller i andre salmebøker enn Den norske kirkes. Vi skal her rette oppmerksomheten på salmetradisjonen innenfor Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn, som nettopp nå avslutter arbeidet med sin nye salmebok. Den nye salmeboken, som ennå ikke har fått noe navn, skal avløse den såkalte "Johnsens salmebok", med det egentlige navnet "Kristelig salmebok", fra 1846 (for enkelhets skyld her kalt KS). Uten å være medlem av kirkesamfunnet har undertegnede hatt den glede å bli engasjert til å utføre en stor del av revisjonsarbeidet. Dette har gjort meg oppmerksom på den spesielle kulturinnsats som dette kirkesamfunnet har gjort og fremdeles gjør ved å holde i levende bruk en stor del av salmetradisjonen som andre i stor grad har forlatt.

Det evangelisk-lutherske kirkesamfunn er et mindre, frikirkelig samfunn som ble dannet i det forrige hundreåret i protest mot statskirken og delvis mot utviklingen i den offentlige skolen. Samfunnet representerer en særegen pietistisk-haugiansk tradisjon i norsk kristenliv. I kirkesamfunnets salmebok spiller den ortodokse og den pietistiske tradisjon en vesentlig rolle, og det er et bevisst ønske å gi bredt rom for denne tradisjonen også i den nye salmeboken, samtidig som en i stor grad er åpen for nyere salmediktning.

I det foreløpige forslag til den nye KS er det 56 originale salmer av Brorson, 15 av disse stod ikke i noen av våre forrige offisielle salmebøker, 12 står ikke i Den danske salmebog. Til sammenlikning har den nye Norsk salmebok 32 originale Brorsonsalmer. Noen av Brorsonsalmene i KS representerer en norsk Brorsontradisjon som ikke har vært nedfelt i de tidligere offisielle salmebøker i det hele (Landstad, Hauge, Landstads rev., Nynorsk salmebok), f. eks. "Så søt er Jesu hyrdefavn", som det er registrert 12 folketoner til i Norge.

Ved revisjonen av det eldre salmematerialet i KS var revisjonskomiteen og undertegnede enige om at følgende prinsipper skulle legges til grunn:

1. Å bevare originalens innhold strengt.
2. Å bevare det stilistiske særpreg salmen har fra forfatterens hånd, evt. det særpreg den overleverte utgave av salmen har.
3. Å gi salmen en form som er akseptabel for vår tids språkfølelse.

Bak disse prinsipper ligger selvsagt den overbevisning at det har avgjørende betydning at tidligere tider får synge til oss i sine salmer, samtidig som salmene bare kan gjøre dette dersom de samtidig blir vår sang. Til det er også den språklige fornyelse nødvendig.

Om revisjonen av Brorsons salmer i norsk språkdrakt er vellykket, får andre dømme om. Som et eksempel på revisjonen av en salme som ikke lenger står i Norsk salmebok, men lever videre i KS, vil vi gjengi Brorsons vakre salme over 1 Kor 13, kjærlighetens høysang: "Den ypperligste vei". Det er ikke uten videre tale om undertegnedes yndlingssalme hos Brorson, men det er en særpreget salme som viser noe av spennvidden i Brorsons pietisme.

Det er ikke sikkert at revisjonen av denne salmen er det beste som er gjort, men den revidierte teksten viser iallfall hvordan en salmebok, som i utgangspunktet vil ta vare på det gamle, løser revisjonsproblemene med tanke på at den gamle salmen skal være en salme for nye generasjoner. Her måtte det gjøres mye med salmens tidligere form. For den som har bearbeidet den gamle teksten, ville det være en drøm at bearbeidelsen er gjort så riktig, at ingen legger merke til den:

DEN YPPERLIGSTE VEI

1. DEN beste vei å gå,
den du må vandre på
for Jesu spor å finne
og ikke gå i blinde,
er kjærlighet å vise,
hva større kan ham prise?

2. Om med all visdom stor
du kunne forme ord,
ja, som en engel tale:
Lå kjærlighet i dvale,
var troen ikke annet
enn boblene på vannet.

3. Som bjellens sterke klang
og klare klokkers sang
kan sinn og hjerte røre,
men uten selv å høre:
Den tale lite maktet
som kjærlighet foraktet.

4. Og hadde du forstand
så dyp som havets vann,
ja, tro som flyttet fjellet
og kunne tinder felle:
Blir kjærligheten savnet,
da har det intet gavnet.

5. Ja var din kiste full,
og gav du alt ditt gull
til dem som lider ille,
om alt du ofre ville:
Det intet gavn deg gjorde,
var kjærligheten borte.

6. Om noen bød seg fram
til blodig død og skam
og ble til bålet bundet:
Var kjærlighet forsvunnet,
mer verd enn all hans gave
var dråpen vann i havet.

7. Den sanne kjærlighet
av ingen vrede vet,
vil gjerne ringest være,
men kan den svake bære.
Dens kraft kan ingen måle,
men den kan allting tåle.

8. Usømmelighets sti
går kjærlighet forbi,
ser aldri på sitt eget,
blir ikke harm hvor meget
den får av stikk og plager,
den etter freden jager.

9. Den gledes ikke når
den ser det ille går,
men merker den hvorledes
Guds rike vidt utbredes
og sannhet vinner seier,
den største fryd den eier.

10. Den håper alle ting,
den tåler alle sting.
Den tror når alle truer,
den slokker alle luer.
Den kan sitt septer bære
og hver manns sko-klut være.

11. Den sanne kjærlighet
av ingen ende vet.
Når tro og hå er omme,
og vi til Gud får komme,
skal kjærligheten brenne
først rett og uten ende.

12. O Jesus la meg så
din kjærlighet forstå
at hva jeg gjør, jeg svake,
av kjærlighet må smake,
og alt mitt liv må være
din kjærlighet til ære!

EGIL ELSETH

Brorson - Poeten og "Poetisten"

Mange har forsøkt å gi svar på hvorfor Brorson erobret Norge, og hvorfor nordmenn midt i den brautende nasjonalismes tid trykket en *danske* till sitt bryst.

Kanskje er det Brorsons nådeløse konsekvens som har funnet gjenklang i norske sinn:

"Kjære hjerte, eet av to:
enten udi Bøn og Tro
Syndens Vej at fly og hade,
eller lide sjeleskade."

Dette er rene ord for pengene, dette er grei tale som passer godt for et folk som kjenner seg igjen i Ibsens Brand-skikkelse som slynger ut sitt kompromissløse krav:

"Det som du er, vær fullt og helt
og ikke stykkevis og delt."

For presten Brand hadde det ideale krav bare én grense:

"Hvis alt du gav foruten livet,
så husk at du har intet givet."

De store religiøse vekkelsesbevegelser som preget norsk kristenliv i forrige århundre - ikke minst Hauge-bevegelsen - trengte også sanger som kunne tolke det evige alvor og sjelens lengsel. Brorsons salmer kom tidens behov i møte. Her ble de evige sannheter banket fast - du må vælge, innenfor eller utenfor, "hvad har du giort de mange år du har i verden levet"?

Hans Nielsen Hauge forstod dette. I 1799 gav han ut "De sande Christnes udvalgte Psalmebog". Her fant han plass til 52 av Brorsons salmer. I Landstads salmebok (1869) er nesten 20% av salmene Brorsons verk. I vår nye salmebok er tallet på hans salmer noe redusert, men sammen med Blix og Landstad dominerer han fortsatt salmeboken.

Antagelig er det også en sammenheng mellom Brorson og Pontoppidans forklaring "Sandhed til Gudfrygtighed" var i 150 år nærmest enerådende i Norge som lærebok i "ordo salutis". Hva Pontoppidan "forklarte", det sang Brorson.

Likevel blir det igjen en uløst rest når det gjelder å forklare hvorfor nordmenn trykket Brorson til sitt bryst. Det lille paradoks får vi leve med.

Brorson og Norge er et studieobjekt som ingen for alvor har gått løs på. Skulle det lykkes noen å etterspore ringvirkningene av hans salmer, kan jeg godt tenke meg at det vil vise seg å være sammenhenger mellom salme og politikk, salme og 1814, salme og norsk nasjonal vokster.

I alle religioner spiller kunsten en sentral rolle. I kirkens historie har en ikke alltid villet innrømme slektskapet mellom kunst og religion. Det er det religiøse innhold som er avgjørende. Det eventuelle kunstneriske innslag er underordnet, er det blitt sagt. Rett skal være rett, av og til kunne (kan) nok skjønnhetstilbedelse bli et mål i seg selv og ende i en sjeleløs estetisisme. Men samtidig glemte en at jo sterkere kunsten, poesien, er i f.eks.

salmene, jo bedre virket de også som forkynnelse.

Duellen mellom kunst og religion er like gammel som kirkens historie. Av og til utkjempes den mellom fraksjoner innenfor kirken. Ikke så sjelden føres kampen i den enkelte kunstners sinn. Duellen mellom poeten og pietisten manifesterer seg nokså tydelig i Brorsons diktning. Vi ser det allerede i debutsalmene fra 1732: *Kom, hjerte, tag dit regnebræt* og *Bort verdens juleglæde.* Enda tydeligere kommer duellen til syne i salmen *Halleluja! jeg har min Jesus fundet.* Felles for disse salmer er tvekampen mellom poeten og pietisten. De blir ikke enige om hvem som skal føre ordet. Derfor kan vi innenfor den enkelte salme finne sublim salmepoesi side om side med pietistisk indignasjon på rim. Poeten og pietisten havner i en kunstnerisk symbiose - "poetisme" - der begge parter taper.

Når vi vurderer Brorsons salmer, må vi ta utgangspunkt i at han først og fremst opfattet seg som pietistisk prest og predikant. Det skal vi ikke bebreide ham. I hvilken utstrekning han så på seg selv som kunstner, vet vi lite om. Det er neppe tvil om at hans pietistiske lojalitet kom til å legge bånd på hans poetiske talent. En rekke av hans salmer er pietistiske pliktløp uten poetisk flukt. Men av og til kan vi oppleve at forkynneren og kunstneren finner hverandre. Det gjelder ikke minst i hans etterlatte skrifter - "Svane-Sang". I disse salmene dikter han ikke primært for menigheten. Han slipper å spille rollen som pietistisk veiviser og flaggbærer, og salmene behøver ikke nødvendigvis inneholde hele frelsens orden. Han opplever - ser det ut til - at det skjønne og det sanne er to sider av samme sak. Hvis Gud ikke var i skjønnheten, hvor var han da? Så gir han oss salmeskatter som *Den store hvide flok, Her vil ties, her vil bies* og *Jeg ser dig, du Guds Lam.*

Men også så tidlig som i 1730-årene, da hans pietistiske omvendelsesiver var mest intens, kan han "glemme" det pietistiske salmeskjema og gi seg øyeblikket og gleden i vold. Jeg tenker på *Op, al den ting.* Hans Brix kaller den for Brorsons mestersalme. Den er i alle fall et lykkelig eksempel på hvordan pietisten og poeten for et øyeblikk finner hverandre. Diktet er hjertets umiddelbare jubelrop over den store arkitekt som troens øye skimter i blomster og blad, "i Havets dybe Grunde" og "i det blancke Solens Rige".

Ved første øyekast kan salmen opfattes som et forsøk på et slags gudsbevis:

"Det mindste hand har skabt er stoort
og kand hans Magt bevise."

Men "bevise" har snarere betydningen av "vitne om". For Brorson var ikke troen på Gud noe intellektuelt problem. Hans problem var ikke *om* Gud fantes, men om det fandtes en *nådig* Gud. *Op, al den ting* er øyeblikkets opplevelse av Guds nærvær og Guds storhet. Naturen taler ikke først og fremst til hans forstand, men til følelsene.

Salmen *O Gud! hvor er du mer end skøn* fra samme tid er også en hyllest til Gud og hans skaperverk. Men midt i salmen tramper pietisten inn med sin teologiske pekefinger:

"Men er det ej en skændig ting,
den største part så blind omkring
i denne verden vanker!
Din skabning ser man daglig på,
dog ser man, som man ikke så,
og går i andre tanker."

Ja, ja, kan en si, slik er det jo. Menneskene vasser i skjønnheten. De ser ikke Gud. De ser botanikken. Slike folk kan godt trenge en oppstrammer. Men prisen kan være høy. Salmen som kunstverk taper på det pietistiske eselspark.

Annerledes da med *Op, al den ting*. I den salmen råder undringen. I den toner lovsangen til den store byggmester, i den skapes kunst uten rasende sideblikk.

Op, al den ting er ingen typisk Brorson-salme. Salmen er heller ikke typisk for tiden. Med sin naturglæde hører den snarere hjemme i den gryende romantikk. Det er et lite tankekors at et av de vakreste dikt på 1700-tallet ble skapt av pietisten Brorson. Den poetiske eleganse som Holberg og hans åndsfrender strevet mot, den skaptes av en pietist som i kunstnerisk virksomhet så en fare for menneskets evige vel. *Op, al den ting* er blitt til i en slags lykkelig distraksjon.

Av og til skulle vi kanskje glemme våre roller og de knugende forventninger - og slippe gleden løs.

ÅGE HAAVIK

Min yndling blant Brorson-salmene

Mange forbinder noe vekt og sødladent med Brorsons salmer. Helt uten grunn er det ikke. Blant annet er der et merkbart erotiserende drag ved dem. H.N. Hauge avskyr dette elementet. Brorson er jo en bortimot fullkommen versekunstner, men når en leser salmene hans i Hauges "Udvalgte Psalmebog", kan det plutselig dukke opp linjer hvor rytme og metrum er kastet hulter til bulter og verseføttene snubler av sted. Da har Hauge rettet som best han kan. Av forordet fremgår det at disse mange små rettelser og versutelatelser er meget bevisst gjort. I de fleste tilfeller er det riktignok vanskelig å finne noen tendens, men der det lar seg gjøre, dreier det seg ofte om erotisk farvede uttrykk. Går man tilbake til originalen, finner man alltid et eller annet om "bryster" og "brudekammer" og sådant mer som Hauge ikke har plass for i verdig salmesang. Det er nok slikt han sikter til med uttrykket ikke "anstaaer Christne".

Den kierlighed jeg lenges efter,
De Bryste som jeg til er vant,
De giver rette livsens Kræffter,
O! gid jeg ved dem laae saa sandt,
Jeg er jo dertil just udkaaren,
Ja, førend jeg blev fød og baaren.
(Vor siel er dertil født, Klenodie nr. 89 v. 12)

Hvor pranger ej den muntre siæl i livet
Naar Jesus den det første pant har givet,
De første Kys gjør hende syg og saar
Af kierlighed til Jesum, hvor hun gaar.

De første Kys har ret forundrings sager,
Og hiertet ind til Jesum gandske drager,
Paa verden da engang ej bliver seet,
Men følger alt kun op ad sin Magnet.
(Det koster meer, Klenodie nr. 221 v. 3-4)

Dette trekket må imidlertid ikke få stå alene. Brorsons salmer har en høyreist kristologi som er så bibelsk genuin og margfull at det er bare oldkirkens og Luthers salmer som kan nevnes ved hans side. Den "søde Jesus" med sine "sår og vunder" er bare én side ved det Kristus-bilde han tegner.

Spennvidden i Brorsons bibelforståelse viser seg ikke minst derved at han makter å fordype julens Jesus-bilde, som tradisjonelt er barnet i krybben. I sitt aller første salmehefte, til julen 1732, har Brorson også tatt med "En liden Psalme for Børnene", julekrybbe-salmen "Her kommer dine Arme Smaa" (NoS 42/43), som mange fremdeles kan deler av utenat. Her er ynde, her er inderlighet, her er tilbedelsen som kysser støvet for Jesus-barnets føtter. Men her er også helten, som befrir oss:

Ald Verden stod i Sathans Pagt,
Da brød vor JEsus frem med Magt,
Og rev os ud med blodig Haand
Af alle vore Fienders Baand.

I den "søde Jule-Tiid" stemmer Brorson opp en lovsang for frelseren "som er i Krybben lagt", så voldsom at jorden skal ryste og helvede skjelve ved å høre den. Og grunnen er at en liten sønn av Davids rot, "som er og GUd tillige" i hjertens kjærlighet til sin falne skapning har forlatt sitt himmerike for å "lindre vores Smærte". Seieren er oss sikker, fordi Gud selv i Kristus er blitt vår bror og er i vår midte. Inkarnasjonen og forløsningen fortolkes med det gamle Israels' kamp mot filistrene som prefigurasjon (1 Sam 4,5; 6,1ff):

GUds Arck er kommen i vor Leyr!
Thi siunge vi om Fryd og Seyr!

Det er på denne bakgrunn Brorson synger sitt vidunderlige vers om at hvis korsets hårde tvang blander "Graad og dybe Sukke" inn i vår frydesang, så skjer dette fordi Gud er i ferd med å stemme frydens harpe for oss - "at dend kand bedre lyde".

Saa Kaarset selv, naar Jesus vil,
Maa ogsaa hielpe Siælen til
Med Psalmer at udbryde.

"Ja, ikke bare det," sier Paulus, "vi priser oss lykkelige også over våre trengsler. For vi vet at

trengslene gir utholdenhet, utholdenheten gir et prøvet sinn, og det prøvede sinn får håp. Og håpet skuffer ikke, for Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved Den Hellige Ånd som han har gitt oss." (Rom 5,3-5).

Aller høyest når Brorson i sin geniale gjengivelse av Åpenbaringsbokens Kristus-visjon: "Jeg ser deg, o Guds Lam, å stå på Sions bergetopp" (Svanesangen nr. XIX, NoS 200). Brorson er meget visuell i sin diktning, og her får han frem for det indre øye hos den som synger, et usedvanlig kraftfullt bilde. Sammen med den vidunderlige folketonen fra Lom er det skapt en enhet som gjør denne salmen til noe av det sterkeste i norsk kirkesang. Jeg pleier alltid å ta den med når jeg blir spurt om det ypperste i den norske salmebok. For selv om Brorson er og blir dansk, så er det i norsk sang denne salmen er forløst til sin fulle kraft.

I denne salmen har Brorson en praktfull formulering som vi dessverre har mistet: "Du gik som Løve af din Grav. Vor Død du plyndred' af." Med det har vi også mistet et viktig trekk i Bibelens Kristus-bilde. Brorson visste at det slaktede lam samtidig er "Løven av Juda" (Åp 5,5-6). Men selv om bildet altså er noe bleknet med tiden, så lyder hans salmer fremdeles i vår kirkesang som et usedvanlig mektig Kristus-vitnesbyrd.

ÅGE HAAVIK

Brorson og Hauge

Hans Adolph Brorson (1694-1764) og Hans Nielsen Hauge (1771-1824) - de har begge to satt dypere spor etter seg i norsk kristenliv enn de fleste som ellers kan nevnes. Nettopp gjennom salmene kan vi få øye på en karakteristisk forskjell mellom disse to.

Hauge yndet Brorsons salmer. Han har utvilsomt mye av æren for at de har fått så kraftig gjennomslag i Norge. Salmesamlingen "De sande Christnes udvalgte Psalmebog", som Hauge gav ut i 1799, er, som tittelsiden sier, "uddraget af Troens rare Klenodie".

Men Hauge velger hele tiden én type Brorson-salmer, mens han unngår andre. Kanskje faller dette inn under det han skriver om i forordet, når han omtaler salmer av falsk ånd og grunn: " - især dem som taler om Christi Blod, og trøster sig ved hans Død, men ikke nævner den sande Bod, og hvorledes de skulde afdøe fra Synden, at tiene ham i Hellighed og Retfærdighed, Luc. I Cap. 75. v.; de agter Testamentes Blod almindeligt, Ebr. 10. Cap. 20. v., hvorfore vi haver udelukket dem [salmene]." I 2. utgave gjør han det enda tydeligere hva han mener: "Nogle findes der, som kun af deres Naturgave, uden Aand og Følelse, sammensætte tørre Vers med konstige Ord, der tildeels kan klinge vel, tildeels ogsaa være usammenhængende nok, men som altsammen ikke kan oplive Hjerter. Nogle synge af overtroiske Indbildninger Noget, som ikke har bibelsk Aand, eller følger Jesu Lære i den sande Sammenhæng, men eensidig enten betragter Christi Forsoning som et Skjul for sit Hjerte, uden at sammenføie, at han skal rense dem til sit Eiendoms Folk, der skulle være flittige til gode Gjerninger; eller og med phariseisk Selvgodhed ophøier sine egne Gjerninger: saadanne Sange har jeg søgt at udlade."

Hauge-vekkelsen var i tråd med dette ytterst skeptisk til en alt for evangelisk holdning. Den

senere nyevangeliske vekkelse med utspring hos Carl Olof Rosenius (1816-1868) gikk derfor aldri godt sammen med haugianerne. Men det er også helt tydelig at det finnes en side ved Brorsons diktning som Hauge og haugianerne ikke har hatt syn for.

Det er nesten som om Brorson på forhånd har tatt stilling til denne innvending fra Hauge, om at man ikke må synge om Jesu blod uten *samtidig* å "nævne" boten og "sammenføie" troens nødvendige følge, fornyelsen og de gode gjerninger. Midt i den herlige salmen "Opp, alle som på jorden bor" (Troens rare Klenodie nr. 132, se NoS 506) innfører nemlig Brorson et resonnement overfor en fiktiv diskusjonspartner. Han synger først slik om Guds kjærlighet:

Op alle folk paa denne jord
GUds kierlighed at kiende,
Som raabes ud ved livets ord
Til hele verdens ende,
At alle arme syndre maae
Kun komme hid og naade faae
Ja evigt liv og glæde.

Salmedikteren innrømmer så å vite at "mangen suer gift Af disse naades bryster". Løftene i den hellige skrift brukes som skalkeskjul for de syndige lyster. Man påberoper seg Jesu død i alle sine synder".

Man sover tryg ved ordets glands,
Som burde dem at vække,
Man bruger det som horens krands,
Sin skidenhed at dække.

Over fire hele strofer strekker denne "innrømmelse" seg - og som man ser, med mang en kraftig glose. Men så kommer "svaret til Hauge" og til den haugianske bevegelses skepsis til en alt for evangelisk forkynnelse - formulert allerede i 1739:

Dog des u-agtet maa man ey
Den bange siel forvilde,
Her bør at være aaben vey
Til JEsu vunders kilde,
Det søde maa ey giøres suurt,
Men her skal læres reent og puurt,
Hvor høyt vor GUd os ynder.

Begrunnelsen hos Brorson er dobbel: Det er en verre ulykke om man ved misforstått nidkjærhet skremmer én anfektet sjel bort fra evangeliet, enn at noen kunne komme til å misbruke det. Dertil vet han, som sine reformatoriske lærere, at det er bare *evangelieordet* som har makt til å vekke den forherdede og skape troens liv.

Ja det, at GUd er mild, og lod
Sig ved sin søn forsone,
Det ord om JEsu død og blod,
Det har saa stærk en tone,
At det opvækker den igien,
Som døde før i synden hen,
Naar hand det ret annammer.

Denne bibelforståelse preger hele Brorsons salmediktning. Gjennom 200 år er den sunget inn i vårt folk.

JOHS. W. JACOBSEN

Troens ophav, kamp og sejr

Om Brorsons "Vor tro er den forvisning på".

Med det stillede spørgsmål må det vel medgives, at en ret personligt præget indledning forekommer at være rimelig.

Glæden ved at synge salmer og en stedse større fortrolighed med vor danske salmeskat stammer for mit vedkommende fra sangen i mit barndomshjem - mor sang med os, og med sig selv, altid, i køkken og i stuer og ved håndarbejdet, og far hjemme efter fyraften. Under den jævnlige, fælles kirkegang, ved skolens morgensang - nogle år som organist, men især under konfirmationslæsningen blev salmekærligheden mere bevidst. Min konfirmationspræst ved Nazaret Kirke i København, C.J. Holt, gav under sin levende indførelse i den kristelige børnelærdom med Ny Testamente og Luthers forklaringer i katekismen som bærende skelet rummelig plads til en række kernesalmer. Dem forventede han lært nogenlunde udenad. Det husker jeg ikke som åndløst terperi, men som forbundet med en udlægning af teksten så nænsom, at den ikke forstandsmæssigt forgreb sig på salmernes fine poesi og på det særlige ved den ægte salme, at den uudtømmeligt stadig åbner for nye dybder og perspektiver.

Og frem for alt: salmerne blev sunget ind med dét til følge, at der er melodier, som for livet klinger uløseligt sammen med bestemte salmer, vi lærte - som til Grundtvigs *Løgnens fader vi forsage* og *Vor tro er den forvisning på, at vi Guds nåde have,* dén Brorson-salme, som står mig nærmest. Jeg fryder mig da ved at komme i kirke og synge den på Laubs melodi; men for mit indre øre, sunget *for* med vor præsts klare røst "går" den uudsletteligt og så stilfærdigt på *Hvad kan os komme til for nød, når Herren er vor hyrde.*

I dag forekommer det nok mange at være voveligt i hjem og skole og konfirmationsstue

- og hvorfor ikke i ungdoms- og højskole? - at lære salmer og sange udenad, sunget ind. Spørgsmålet er dog, om det ikke er voveligere at lade være, skønt det såvist ikke er problemløst at binde an med det. Der er et karakteristisk sammenfald mellem forordet til Hans Thomissøns salmebog fra 1569, hvori det hedder: "Rim og sang læres hurtigt med lyst og kan huskes godt. Selvom alle kristne bøger blev brændt eller revet i stykker, så vil dén, der kan nogle salmer, ikke glemme evangeliet" og så erfaringerne fra de kz-lejr-fanger, som højt værdsatte de salmer og skriftsteder, de kunne udenad, da salmebog og bibel blev taget fra dem.

Medvirkende til en større fortrolighed navnlig med Brorsons salmer blev det, at det efter tyve års altid inspirerende arbejde med salmevalg som en væsentlig part af præstens gudstjenesteforberedelse faldt i min lod som forstander og præst ved Den danske Diakonissestiftelse at følge en af mine forgængere, salmeforskeren, dr. theol. L.J. Koch, når han holdt vægtige salmeforedrag for en stor kreds af stiftelsens søstre, læger og andre medarbejdere. De omfattede ikke ensidigt Brorsons salmer og havde til følge, at der i Emmauskirkens menighed ved søndagens højmesse og hverdagenes aftensang kunne forudsættes et ret enestående kendskab til salmebogens tekster og toner. Præsterne kunne uden at spørge sig for sætte en hvilken som helst salme på tavlen!

Måske kan det undre, at en fra tysk oversat salme, forkortet i forhold til den oprindelige, og som den nu findes i Den danske Salmebog som nr. 484 og 485, så tidligt og stadigt er den foretrukne midt i så farverigt et spektrum af Brorsonsalmer, poetisk uforlignelige og lødigt omfattende hele det bibelske univers - lige fra *Op, al den ting, som Gud har gjort, O Gud! hvor er du mer end skøn* og *O Gud, fornuften fatter ej dit forsyns skjulte nåde* over advents- og julesalmer til omvendelses-, tros og kampsalmer, *Her vil ties, her vil bies* og *Den store hvide flok vi se.*

Mødt igen i salmens oprindelige form i studentertidens studier, kølnedes forkærligheden for *Vor tro er den forvisning på, at vi Guds nåde have* ikke, selvom den var mærket af de særligt pietistiske udtryk for forsoningen, Guds forligelse med verden ved at gøre sin Søn til synd for os, med den stærke dvælen ved Jesu sår - formuleringer vi nok, som vi var flest, var blevet fremmede for. Til gengæld gjorde netop dé salmen markant ved et udtryksfuldt billedsprog i modsætning til senere mere udflydende og tamme bearbejdelser af den. Afgørende var det imidlertid, at dens klare evangeliske grundtone kunne fange et ungt og undertiden oprørt sind, som midt i anfægtelse og tvivl ikke lod sig trøste ved det mere letkøbte og sværmerisk utroværdige, der senere også kunne forefindes hos pietistiske prædikanter og sangere. Selv sunget *vél sødmefuldt* efter vor smag, grænsende til det vamle (hvor fortidens kristne måske slet ikke fornam det således) er det dog Ordets grovkornede, *salte* brød, der smager igennem, nærende for en sulten sjæl.

Vor Troe er den Forvisning paa, At vi GUds Naade have er en ægte Brorson-salme, selvom den som flertallet fra salmeværket "Troens rare Klenodie" er en oversættelse fra tysk efter forlæg af hans foresatte, provst H.J. Schrader i Tønder. Den forefandtes oprindelig i "Nogle Psalmer om Troens Grund", udgivet af Brorson, Tønder 1735. Ifølge forfatterregisteret i Den danske Salmebog er alle Kingos salmer skrevet på et kernefuldt dansk, mens Brorsons og Grundtvigs fordeler sig nogenlunde ligeligt mellem originale og oversættelser - dog således,

at der ved oversættelserne i det store og hele i forhold til originalen er tale om en forbedring. Ja, i ikke så få tilfælde tør jeg påstå, at der er tale om en poetisk gen-forløsning. L.J. Koch påpeger, at påvirkningen fra Schrader og fordybelsen i tysk salmedigtning ikke i mindste måde har virket fortyskende på Brorson. Han var i det hele ikke af dem, som taber deres særpræg ved at møde det fremmede, og hans sprog er da også det reneste letflydende dansk, man kan tænke sig.

Som inspirator var provst Schrader én af den pietistiske vækkelses førstemænd, betydelig som salmedigter og kender af den tyske salmeskat. Og Brorson gengiver i vidt omfang Schraders tankegang og intention temmelig nøje - og med en stærk indføling, også fordi han ved sine danske gudstjenester i Kristkirken i Tønder overvejende måtte benytte tyske salmer, skønt han prædikede på dansk. Ja, måske har han slet ikke tænkt sig sine første salmer anvendt til kirkebrug. Dén udgave af salmen, som den fjortenårige konfirmand mødte i Nazaret Kirkes sakristi, og som endnu lever stærkt i erindringen, var nr. 504 i Salmebog for Kirke og Hjem fra 1897.

Mens man i Sønderjylland vedholdende anvendte salmen i dens oprindelige form, vendte den i Kongeriget efter helt at være udeladt i Evangelisk-christelig Psalmebog tilbage, genoptaget af biskop Jakob Peter Mynster i tillægget til denne, og nu i forkortet og delvis ændret skikkelse med kun 6 at de oprindelige 11 vers. Den kongerigske tradition holdt sig i mere end 100 år, indtil Den danske Salmebog udkom i 1953 med alle versene, blot fordelt på 2 numre: 484 og 485 og med flere større og mindre ændringer, tildels overtaget fra den mynsterske form. Så da vor konfirmand siden blev præst, blev det alligevel i de fleste år af hans embedstid den oprindelige Brorsonsalme, han oftest vendte tilbage til, også her.

Med første vers er salmens grundtone fyndigt anslået om troen, som ingen af sig selv kan få, men som er Åndens gave. Ingen skal unødigt søge at udvirke den. Den kommer ligesom kærligheden ovre fra den anden side - os i møde. Fundamentet under troen er nedlagt i menneskehjertet ved Ordet om nådepagten, som er stiftet i Kristus. Umiddelbart fanger denne optakt dét øre, som kan høre genklang af katekismens forklaring til den tredie trosartikel: "Jeg tror, at jeg ikke af egen evne og kraft kan tro på Jesus Kristus, min Herre, eller komme til ham, men Helligånden har kaldet mig ved evangeliet..."

Det andet vers i Klenodiet indleder i vor salmebog nr. 485 om troen som et fast og stærkt bevis, som Gud skriver i hjertet,

"At vi ej mere staae i Tviil,
Men løbe lige, som en Piil,
Til JEsu Blod og Vunder."

Et talende billede på, hvad troen, trængt af tvivlen, med klart sigte henflyr til! af den tvivlendes klare sigte er nu meget talende! En anden Brorson-strofe: "Sandelig han bar din smerte, så er du jo fri, mit hjerte!" minder stærkt (nr. 455).

Med en evangelisk karskhed, dristig uden sværmeri, vover digteren på denne baggrund og kun derfor at synge om troen som et eget væsen, et meget mægtigt gode, følt og erfaret "udi Siælens-Roe, Og giør os vel til Mode." Troen ser dét, intet øje ser - i tillid til Guds løfte.

Som den lamme ved templets skønne port efter sin helbredelse med stærke fødder og ankler gik rundt og sprang og priste Gud (Ap. Gern. 3,8), og Luther opmuntrer hver kristen mand til at fryde sig og springe højt af glæde, lader Brorson troen se og høre usynlige og høje ting og midt i sukke frydespring mod nådens solskin gøre. Tonen er triumferende: "Jeg har alt Himlen i min hånd, thi Jesus i mig lever." Men at sejrsglæden ikke lever uanfægtet, men på kampens vilkår, fremgår tydeligt af de følgende vers i salmen.

I det femte vers:

"Hvad vil nu Satans gandske Hær
Med mine Synder giøre,
Lad ham dem alle, hver I sær,
Mig til Gemøtte føre[1],
Jeg veed vel, at min Synd er stoor,
Men JEsus siger i sit Ord:
De ere dig forlatte."

har Mynster i sin redaktion mildnet originalen - ikke uskønt. I den tidlige erindring af nr. 504 i Kirke og Hjem gav ændringen ekko i et følsomt, ungt sind uden at fornemmes påtrængende eller sentimentalt:

"Om i en mørk og bange stund
så mange synders minde
går frem af sindets dunkle grund,
min sjæl dog fred skal finde;
jeg ved vel, at min synd er stor,
men Jesus siger i sit ord:
Den dig forladt skal være!" -

"*stor*" om synden, "*større*" om Nådens Ord er en forestilling, som bliver siddende i sindet. Men at det er en svækkelse af det oprindeligt djærve, hvor det onde personificeres ved at nævne Satan ved navn, når han med sin hær træder anklagende frem, har Den danske Salmebogs fædre da også taget en dyst om. I Prøvesalmebogen holder man sig tæt til Klenodie-formen; Mynster sejrede alligevel. Men originalen vender da også kraftigt tilbage i nr. 484, "når Satan stormer mod min tro med mange tvivlens tanker." Forladelsens Ord, "*dit* Ord" - nu: "dét ord, dét ord mig giver ro og er mit faste anker."

Ret tidligt efter autorisationen af Den danske Salmebog i 1953 forlød det, at det også var imod salmebogskommissionens vilje, at den i Prøvesalmebogen fremlagte slutning af samme vers kom til at vige for Mynsters afdæmpning:

[1] dvs. minde mig om

"hvad agter jeg hans (Satans) trussel mer!
Ved troen jeg Guds nåde ser,
og hjertet vorder stille."

Prøvesalmebogen havde fastholdt Brorsons

"Hvad agter jeg hans Trusel meer,
Min Troe GUds milde Hierte seer
Igiennem JEsu Vunder"

Jeg var den gang præst i Vendsyssel og på meget åbenhjertig talefod med provsten i Hjørring, Carl Hermansen, der som kirkeminister havde sat nogle spor i den endelige redaktion af den nye salmebog. Vel også på grund af min kærlighed til denne Brorsonsalme gik jeg ham i forbindelse med et konvent på klingen omkring hans påståede indflydelse netop her. Jeg syntes ikke, den lignede hans ellers karske smag; og han var tydeligt nok heller ikke stolt af, hvad man her var havnet i. Han satte Brorson højt.

Med det tidligere omtalte vers to i "Troens rare Klenodie" som indledende, udgør det sammen med de senere følgende vers, syv til ti, vor salmebogs nr. 485. Den holder sig tæt til originalen og er ikke blevet "forbedret" undervejs fra Prøvesalmebogen til den autoriserede udgave, ja, den forekommer at udgøre en lødig, selvstændig enhed ved siden af nr. 484, når nu en deling er knæsat af praktiske grunde. Selvom de elleve vers i originalens rækkefølge hænger vældig godt sammen, er det mange at synge på en gang. Og uskikken at plukke i en salme har heldigvis ikke bredt sig til danske menigheder.

Forøvrigt var der med den oprindelige salmeforms vers ti og elleve mulighed for at give vore salmer nr. 484 og 485 hver et vægtigt afslutningsvers. Efter Brorsonsalmens tidligere omtalte udfordrende kamp- og sejrstoner over for Satans anklage imod den skyldige og hans storm imod troen og med tankens tvivl synges der nu om, hvor ofte troen føles svag under lidelsen og dén modgangs kors, som digteren langt fra selv var fremmed for, når, som han sang om julen, hjertet sad mest beklemt. Og om trusselen, når vi, til glæde for Satan, forskrækkes ved at se os selv i lovens spejl - eller i kors og anfægtelsens mørke slet ikke kan få øje på hjælpen. Men da glimter håbet så småt. Og når Gud Herren ad underlige veje bekæmper livsfjenden og dæmper hans anslag, da "blinker altid troens sværd og slår sig gennem hver en hær, til den sin Jesus finder."

Om *ham* slutter salme nr. 485 med vers ti, båret af en fast overbevisning:

"Jeg ved, på hvem min tro er sat
ham får man mig at unde;
hvem Gud kun holder for sin skat,
skal aldrig gå til grunde.
Vel den, som bygger fast på Gud,
lad det så tumles ind og ud,
han står, når alting ligger."

Tilbage står så salmens oprindeligt ellevte vers, hvori Brorson fortrøstningsfuldt ser frem gennem kristenlivets kampe og glæder til troens endelige sejr. I dén form, verset afrunder vor salme nr. 484, er det salmebogskommissionen, som har bøjet sig for den mynsterske tradition og fraveget sin første gengivelse i Prøvesalmebogen, tro imod originalen: "Så vil jeg da i denne tro mit ganske levned føre, i Jesu vunders søde ro mit hjerte lystig gøre."

Om det nu, som jeg altid ved overhøring af konfirmanderne brugte det, var præsten, der valgte et salmevers af de indsungne til fremsigelse, eller afgørelsen ved min konfirmation var overladt til mig, så faldt valget på sidste vers i nr. 504 i Salmebog for Kirke og Hjem (omtrent identisk med vor nuværende, hvor "god" i sidste linie foretrækkes for sød):

"Så vil jeg da i denne Tro
Mit ganske Levned føre,
I den jeg søge vil min Ro,
I den min Gerning gøre;
Guds Aand er mig et Pant derpaa,
At jeg i denne Tro skal faa
En sød og salig Ende."

Og selvom det hverken i kirken eller i mit hjem var skik at tale om konfirmandernes overgang i de voksnes rækker, da det jo var gudsbarnets bekræftelse i dåbens pagt, det begge steder drejede sig om, faldt det nok meget naturligt for drengen at følge salmeversets henblik på fremtiden og kommende dages livsopgaver. Og som troen i sin oprindelse altid var Åndens gave, sådan er Helligånden fortsat pantet på, at, som det lød til os, efter at vi sammen havde sagt troens ord og, også efter Brorson, sunget "Lad verden ej med al sin magt os rokke fra vor dåbes pagt", livets Gud vil "opholde dig i din dåbs nåde, din sjæl til salighed."

Efterrationalisering skal man være forsigtig med i en sag som denne. Men når Brorsons *Vor tro er den forvisning på, at vi Guds nåde have* livet igennem fik så væsentlig en plads i mit salmeunivers, tror jeg, det skyldes, at den levede op til dén forventning, der, så vidt jeg skønner, må stilles til en ægte salme for en kristen menighed, at den som digterisk, poetisk forløst og led i traditionen lige fra Davids Salmer over oldkirkens og middelalderens, reformationens til vor evangelisk-lutherske danske salmearv er ægte kristelig, tro imod det bibelske budskab og ægte menneskelig, redelig i sine udsagn om troens liv, så enhver kristen under alle forhold kan holde til ærligt og af hjertet at synge med.

Alle disse mål holder denne salme, beslægtet med salmen *Aldrig er jeg uden våde, aldrig dog foruden nåde*, som jeg ville foretrække, hvis jeg skulle vælge en af Thomas Kingos salmer: troens kamp udfoldes, og som hos Brorson, således i bønnen om, "at troens glæde over synd og sorrig må altid overvægten få". Evangelisk og menneskeligt ægte.

JOHANNES JOHANSEN

En overset Brorsonsalme?

Om "Hvor er det godt, i Jesu arme", DDS 37.

Hvis man tænker sig den suspekte tanke, som nogle har tænkt med stor selvfølgelighed, at en kommende salmebog skal indrettes efter, hvilke salmer den danske menighed idag bruger hyppigst, så vil man få en tynd salmebog, for en god del salmer ville dermed glide ud. Tanken er suspekt, fordi den hviler på statistik og ikke på kvalitet.

Jeg har aldrig ved en gudstjeneste sunget nr. 37 som menighedssang. Hvorfor ikke? Den har dog ved nærmere eftersyn kvalitet. Det beror nok på en tilfældighed. Enten fordi Laubs melodi ikke har kunnet bære den oppe, eller fordi jeg som et "barn af modeteologien" har stødt mig på begyndelsesstrofen "Hvor er det godt i Jesu arme som barnet trygt at sove ind". Brorson er jo med tiden blevet hånet for sin overstrømmende følelsesfulde Jesus-kærlighed.

Aastrup gik det omtrent ligesådan! Ved en tilfældighed fik han øje for vers 3: "Hvi vil du græmme dig for livet", "og jeg følte også, at jeg måtte skamme mig ihjel, som der står i den sidste linje, over at jeg ikke havde truffet det før"[1].

Ved en ordination i Helsingør Domkirke sang koret salmen under altergangen på en meget iørefaldende melodi, og da jeg gik domorganist Bo Grønbech på klingen, røbede han, at han havde ladet sig inspirere af nr. 37 til at lave en ny melodi[2], der i sin glade friskhed bærer Brorsons herlige, næsten muntre poesi frem, så den helt kommer til sin ret.

Oprindeligt står der i første vers: "som skødebarn at sove ind". Det har redactor (i.e. Carl Hermansen) rettet til "som barnet trygt at sove ind". Det er vel igen at støde sig på en udtryksmåde, der lyder sødladen. Men læser man nærmere, er der ikke tale om, at Brorson gør sig til af, hvor højt han elsker Jesus, slet ikke: "At se, hvad han for kærlighed fra evighed til dig har båret". Det er m.a.o. *Jesu Kærlighed* til den enkelte, hele salmen drejer sig om, om som det hjælpeløse skødebarn at lade sig bære af denne kærlighed. "Hvor er det godt", synger han i første vers. "Hvor dårligt som en hedning fare" i andet vers. Hvilken fint tænkt sammenhæng! Salmen siger meget direkte "du", men grunder sig ganske sikkert i digterens egen erfaring: at lade sig overvælde af utidig sorg og frygt og bekymring og få det rigtig dårligt med sig selv, med alt og alle. Den eneste "medicin", der hjælper, er at høre evangeliet pany, barnlig stærkt. For Gud er vi nok alle til hobe, trods al voxenhed, at betragte som det hjælpeløse uvorne skødebarn.

Brorson er ganske præcis i sin bibelske billedbrug og dertil mundret og enfoldig. Der findes overalt i hans salmedigtning stærke og klare sansninger af den danske natur, lige fra det mindste græs i Randerup enge til den duftende rose i hans egen have. Han har virkelig set, oplevet Sarons rose og Noas kurrende due med bladet i næbbet. Gjort det, så han tvinger os til at være med i oplevelsen. Hvis man holder af blomster, er man også nødt til at holde af Brorson, hans betagelse af blomsternavnes musik: Ærenpris og Tusindskøn[3]. Når han sådan lader sig henrive af skabelsens mangfoldighed i dansk natur, så er det egentlig ikke

---

[1] Anders Mallings "Dansk Salmehistorie", II, p. 268

[2] Aftrykt med komponistens tilladelse i dette nummer side 105

[3] nr. 67, vers 5

skabelsesteologi, men for at forkynde Jesu Kristi omsorg for hin enkelte. Han, der undertiden beskyldes for en egocentrisk Jesus-kærlighed, har skrevet to salmer, hvor Jesu navn ikke nævnes, men alligevel lades vi ikke i tvivl om, hvem der bærer hans sangglæde. Jeg tænker på nr. 12 og nr. 642.

Ganske i bjergprædikenens ånd, ja, i dens bogstav udnævnes i nr. 37 liljen og fuglen til at være menneskets læremestre. De to kan noget, som vi mennesker har så ondt ved: nemlig "trøstigt at lade alt bero på Guds vor Faders nåde"[4]. Når vi lytter til den lille fugls sang, der gør mark og skov til paradiser, så må vi på grund af manglende lovsang skamme os ihjel. Her har vi den folkelige Brorson, der bruger en slående, ganske uhøjtidelig, næsten munter udtryksmåde: den går lige ind! uden at være plat. Og liljen. Hvis du kommer i snak med den tavse lilje, så vil hun skælde dig ud for en tidsel (forhærdede tidselgemytter!), når du utidigt bekymrer dig for dit liv, du, som er uendelig meget mere værd i Guds øjne end det mindste græs.

"Du har den bedste skønhed arvet", siges der om mennesket som genstand for Kristi kærlighed, han, der satte livet til for dig. Er det dog ikke for meget?! Nu er jeg jo ikke dialektforsker, men nok *dialektglad*. Det er morsomt at støde på sjællandsk dialekt i Grundtvigs salmer, ligesom man kan støde på ægte sønderjyske vendinger hos Brorson. Det skulle man nødigt støde sig på, for det med "rigsdansk" er heldigvis en skrøne. Rigsdansk lød ikke så lidt skabagtigt i Poul Reumerts mund. Nej, dialekten findes hos den ægte digters sprogføring. Han er groet sammen med den måde, hans mor lærte ham at tale på. Derfor: når Brorson siger "søde Jesus", har det næppe noget at gøre med en sød smag i munden. Man bruger i Sønderjylland (og måske også i andre jyske egne) ordet "sød" som synonym for "kær". Og ordet "skøn" har for Brorson anderledes dybde end den ydre om mål og vægt. Det har ikke noget med æstetik at gøre. Jeg har hørt jyder sige: "Han er så møj en skjønne mennisk". I Brorsonsk forstand yderligere "forskønnet" ved Kristi kærlighed til mennesket. "O Gud, hvor er du mer end skøn" intonerer han bevidst i nr. 13, som jo nok er den flotteste skabelsessalme i hele salmebogen, kristologisk og eskatologisk forankret som den er.

Vi ville nok komme gruelig galt afsted, hvis vi hårdhændet moderniserede de gamle salmer og lugede det mærkelige og anstødelige bort, ud fra devisen: "Sådan kan man ikke sige i vore dage". Man skulle måske, i nogle tilfælde, gå den modsatte vej at føre salmen tilbage til dens oprindelige form, netop for at give digtet sin originale smag og friskhed. Mange salmer er af redactor gjort nydelige og pæne, altså kirkeligt friserede, fordi man var bange for at "støde an". Men det, man sådan støder sig på og knap forstår, just det grunder man over, ligesom jomfru Maria grundede over de ord, hun ikke forstod.

Nr. 37 er iøvrigt en gendigtning af en tysk salme, vistnok fra 1715 af en ukendt tysk digter. Brorson har - ifølge Malling - hentet den fra Schraders Herrnhut-salmebog. Jeg tager ikke i betænkning at sige, at efter min lille vurdering er Brorson den største verskunstner af de tre store. Han er ikke teologisk orienteret som Kingo og Grundtvig. Men det er nok det fine ved det. Han belærer ikke om den rette dogmatik. Hans lære er et stykke levet liv. Der kan nok snige sig en grim uklædelig forargelse ind over hans samtidige hedenske tidselgemytter, sammenlignet med de første "guldkristne" ... I nr. 37 oversætter han egentlig ikke, han gendigter så suverænt, at versene bliver "hans egne", livlige og friske, nutidige og frodige, bedre end originalen. Og det er i sandhed at undres over!

---

[4] nr. 90, vers 4

EVA MEILE

"I denne søde juletid ..."

"Hvilken er din yndlingssalme af Brorson og hvorfor?" Hvordan dog besvare det spørgsmål, når det forholder sig sådan, at allerede i samme øjeblik, som spørgsmålet stilles, kommer *alle* yndlingssalmerne af Brorson syngende og dansende ind i hovedet på én og gør hver især krav på betegnelsen "yndlings". Min yndlingssalme: Det er "Her komme, Jesus, dine små" og "Her vil ties, her vil bies" og "Guds igenfødte, nylevende sjæle" og "Mit hjerte altid vanker" og "O du min Immanuel" og mange flere! Men den går jo ikke, når enqueten kræver *ental.*

Stillet over for denne ubønhørlige formulering lader jeg alle yndlingssalmerne falde til ro i underbevidstheden en stund og venter på det øjeblik, da der dernede fra dukker én op af mængden og på selvfølgelig vis erobrer den dagklare bevidsthed. Og det varer faktisk ikke længe, før den melder sig. Med en lys og varm klang løfter den sin stemme op over alle de andres: "I denne søde juletid tør man sig ret fornøje".

Hvorfor bliver en salme ens yndlingssalme? Ja, det har selvfølgelig frem for alt noget med dens digteriske og teologiske kvalitet at gøre, men det er sjældent hele forklaringen. Ganske vist har "I denne søde juletid" alle de poetiske egenskaber, som er karakteristisk for Brorson: musikaliteten, den inderlige tone, som aldrig bliver sentimental, det sproglige mesterskab. Den har også den brorsonske dybe forankrethed i luthersk tro og teologi, som ytrer sig ved, at den først og fremmest kaster lys på frelsesbegivenheden og dernæst på den menneskelige glæde og befrielse, som er en følge deraf. Godt nok kommer det hele til orde gennem et pietistisk temperament, men Brorson forfalder aldrig som mange af sine samtidige til at "grave" i de mangeartede sjælelige reaktioner på frelsen.

Til alt det indholdsmæssige, som begrunder mit valg, skal jeg vende tilbage om lidt. Men jeg nævnede, at der skulle noget specielt til, for at noget blev "yndlings" for én. Dette specielle ligger naturligt nok altid på det personlige plan. Og salmen "I denne søde juletid" er i min erindring uløseligt forbundet med en julegudstjeneste i min pure ungdoms dage. En eller anden form for mismod - sikkert en kærestesorg! - havde det år fordærvet min juleglæde. Men da vi i kirken sang Brorsons julesalme, smeltede digterens dybe og på dyrekøbt erfaring hvilende tale om gråd og kors og beklemte og knuste hjerter et øjeblik sammen med den umodne teenagers nok så banale Weltschmerz på en måde, så oplevelsen rakte langt ud over øjeblikket. "Når hjertet sidder mest beklemt, da bliver glædens harpe stemt, at den kan bedre klinge" - det vers er et både menneskeligt og teologisk lærestykke, som ingen nogensinde bliver færdig med. Det ukuelige og evangeliske "trods alt", som er så karakteristisk både for denne salme og for Brorson i det hele taget, får nok større og større betydning for én, jo ældre man bliver. Men én gang i enhvers liv skal det jo være første gang, man - omend dunkelt - fornemmer disse dybder, og for mig blev det altså den jul, da jeg var 15 år.

Det særprægede ved Brorsons julesalmer ligger bl.a. i den tætte måde, som inkarnationen og forsoningen er flettet ind i hinanden på. Ingen af julens andre digtere betoner så udtrykkeligt forsoningens - og dermed inkarnationens *nødvendighed* som Brorson. Den søde juletid og den yndigste rose sættes hos ham altid i relief af syndens og dødens bitterhed og de forhærdede tidselgemytter. Og "korsets hårde tvang" - så vel Jesu Kristi kors som hans eget - er den dybe sangbund for hans jule-halleluja.

Men netop derfor kan hans glædesharpe "bedre klinge". "I denne søde juletid" er da også

en rigtig gloriasalme. Men det originale ved dette gloria er dets dobbelte sproglige leje. "Ære være Gud i det højeste", synger Guds menighed i kor med alle engle, og Brorson føjer sig med magtfuld stemme ind i koret: "Din lov skal høres, frelsermand, så vidt og bredt i verdens land, at jorden den skal ryste!" Ja ikke blot jorden, men Helvede selv "skal skælve ved vor julesang at høre". Et mere storslået gloria kan næppe tænkes.

Men parallelt med denne tone går en sagte nynnen, fx i salmens første vers. Her er vi i den sproglige intimsfære: Vi skal istemme højtidelige hymner til Guds ære, javist, men vi skal også "fornøje" os selv derved, "i ånden os forlyste", for juletiden er "sød". Til at ophøje Guds nåde kræves al vor "kunst og flid".

På ufatteligt ubesværet måde bringer Brorson hele salmen igennem disse to klange af stort og småt sammen (hvem anden end han kunne rime "fornøje" på "ophøje", "forlyste" på "ryste"?!). Men samtidig er der en vis stigning i udtryk og volumen undervejs. I vers 1 anslås en barnligt-glad juletone, en julestemnin, der i versets slutning fortætter sig og bliver til en lovsang til den nyfødte "frelsermand"; derefter udfoldes i versene 2-4, hvad der teologisk ligger i denne betegnelse. Brorson beskriver Jesu komme til den syndige verden - på Guds befaling og på hans betingelser - for at bringe forsoning i stand mellem Gud og mennesker. Versene 5-6 er udtryk for en personlig inderliggørelse og eftertænkning af frelsesbegivenheden. Det digteriske subjekt skifter fra "vi" (i de første fire vers) til "jeg" (i de sidste fire vers), og samtidig sker der naturligt nok en følelsesmæssig intensivering, som ytrer sig ved nogle meget *absolutte* proklamatione: "Som natten *aldrig* er så sort, den jo for solen svinder, så farer *al* min kummer bort...", "jeg *aldrig* glemmer disse ord", "så skal dog korsets hårde tvang mig *aldrig* munden lukke". Kompositorisk følger Brorson her mønsteret fra den kingoske evangeliesalme (referat af evangeliet - reaktion på evangeliet), men låner det helt sin egen lyriske farveskala. Endelig kan salmen da slutte med, at digteren og de mange andre sjæle, som med Jesus har gennemlevet korsets smerte og forløsningen derved, kan istemme en frydesang af kosmiske dimensioner: "Halleluja, halleluja! Guds Søn er min, jeg går herfra med ham til Himmerige!"

Ikke blot sprogligt, men også teologisk er Brorson god til at sammentænke begrebsmodsætninger på en usædvanlig organisk måde. Således her den objektive og den subjektive forsoningslære med dens billeder af hhv. den *vrede* Gud, som kræver sanktioner i form af Jesu korsdød for at forsone sig med den syndige menneskehed, og den *kærlige* Gud, som i Jesu lidende skikkelse vækker en sådan taknemmelighed i hårde menneskehjerter, at de smeltende lader sig forsone med ham. Så højt har Gud elsket verden, at han i sorg over at se dens gudløshed, har sendt sin søn herned. Guds kærlighed har fået overhånd over Guds vrede: "Gud er nu ikke længer vred". Men han *har* været det, og det er ikke en selvfølge, men en *nåde*, at han ikke længere er det Denne nåde har inkarneret sig i Jesus, "en liden søn af Davids rod, som er og Gud tillige". Sand Gud og sandt menneske.

Ikke mindst for os præster kan det være en saltvandsindsprøjtning midt i "den søde juletid" (med dette udtryk har Brorson iøvrigt skabt en sproglig klassiker, som har vundet udødelighed også langt uden for kirkens mure) at få repeteret begrebet Guds vrede. Det kan hindre, at juletiden rent forkyndelsesmæssigt bliver en slags klunketid - med lidt for megen plyds på vore tunger! Her holder Brorson den lutherske fane højt. Hans varme og inderlighed er forbundet med den største skarphed og alvor, når det gælder syndens realitet.

Ikke bare i teologisk *karskhed*, men også i selve den anskuelige måde at forestille sig den "prolog i Himlen" på, som går forud for Jesu rejse fra himmel til jord, minder Brorson om Luther. Jeg tænker her på Luthersalmen "Nu fryde sig hver kristen mand", i særdeleshed

versene 4 og 5 med bl.a. Guds afskedsord til Jesus: "Drag ud, mit hjertes krone skøn, vær frelser for den arme". Hos Brorson betones det (typisk) både, at det er Gud, der sender Jesus herned, og at Jesus selv fatter beslutning derom. I v. 2 lader Brorson os se Jesus lige ind i hans himmelske sjæl: "Det var ham svart at tænke på, at verden skulle under gå, det skar ham i hans hjerte". Ifølge denne teologi er der altså, hvad forsoningsprocessen angår, fuld overensstemmelse mellem Guds og Jesu vilje.Et memento til megen overfladisk kritik af forsoningslæren.

Jeg har ovenfor nævnt, at det poetiske og menneskelige højdepunkt i salmen efter min mening udgøres af versene 5 og 6. De er Brorsons personlige svar på Guds frelseshandling, det svar, som giver salmen dens særlige dybe og betagende klang. "Svaret" indledes allerede i slutningen af v. 4 - i form af et retorisk spørgsmål: "Hvo ville da ej være fro og trøstig lade alt bero på Guds, vor Faders nåde!" Derefter følger et personligt vidnesbyrd om, hvad det vil sige: at lade alt bero på Guds nåde. Det vil sige at leve et ubekymret liv - trods bekymringer; at tro på, at solen bestandig ender med at få magten - trods den sorteste nat; at jeg kan synge frydesange - trods gråd og dybe sukke; at hjertet kan glædes over Guds kærlighed - til trods for, at det er beklemt eller endog knust.

Ja, hvis jeg med to ord skal begrunde, hvorfor salmen "I denne søde juletid" for mig tager prisen foran alle andre, så er det - som jeg allerede antydede i indledningen - netop dette *trods alt*, som synger med i hver eneste stavelse. Helt enkelt og forståeligt siges det her, at kristendom betyder, at der altid er *håb*. Selv, når alle menneskelige håb tilsyneladende beskæmmes, er der alene i den omstændighed, at Gud er kommet *til* verden, indbygget en trøst og et vildt håb, som ikke er *af* denne verden. Det kommer fint til udtryk i salmens v. 3, hvor Brorson sammenligner Jesu komme til os med Guds arks komme fra Silo til israelitternes lejr under et felttog mod filistrene, sådan som det beskrives i 1. Samuelsbog kap. 4: Da jublede israelitterne højt, for med arken i deres midte var de sikre på at vinde sejr. Men ikke desto mindre led de et knusende nederlag til fjenden - som endda tog arken med sig som bytte, Alligevel siges det - i 1. Samuelsbog kap 6 - at da filistrene senere sendte arken tilbage til israelitterne, "blev de glade over at se den". Hvorfor blev de det? Den havde jo ikke gavnet dem spor under kampen? Kunne det ikke være lige meget, om den var hos dem eller ej?

Nej, siger Brorson: Sejr eller nederlag, lykke eller ulykke, glæde eller sorg - det er ikke det afgørende. Afgørende er arkens - Guds - nærvær. Afgørende er, at der er et uforanderligt *dyb* af nåde under den skiftende skæbne.

Derfor synger han halleluja, lovet være Gud, som "sin Søn for os har sendt til jammer, ve og våde; hvo ville da ej være fro og trøstig lade alt bero på Guds, vor Faders nåde." Guds nåde er mig nok, siger apostlen Paulus. Det samme siger Brorson: "Syng højt i sky, Guds kirkeflok: Halleluja, nu har jeg nok, den fryd er uden lige!"

Og med ham som forsanger kan både den med den lille stemme og den med pragtrøsten synge med. Ja selv "når min tunge ej kan røre sig mere i min svage mund" for at prise Gud, "som den er van", og derfor må nøjes med at stemme "med sukke an" (for at citere min *yndlingsoversættelse* af Brorson!), så kan jeg hente ordene til mine ordløse hjertesuk i denne salme. Derfor er den min yndlingssalme.

SIGVALD TVEIT

"Guds Søn har giort mig frie"

I Hans Adolph Brorsons etterlatte samling av 70 salmer, den som ble gitt tittelen "Svanesang", finnes en av hans mest særpregede, men samtidig også mest karakteristiske salmer, *Guds Søn har giort mig frie.*

Når denne salmen som menighetssalme i så liten grad er blitt kjent og innsunget i våre nordiske land, skyldes det i hvert fall ikke innhold og uttrykskraft. Sjelden maler Brorson forsoningsverket med en slik dramatisk nerve som her. Når den ikke en gang har fått plass i den danske salmeboken, må det skyldes den temmelig kompliserte metriske formen som den har.

Som med så mange av salmene fra *Svanesang* kjenner vi ikke det melodiske forlegget. Man kan vel ane at det må være en kantateliknende sats som han har skrevet den til. Brorson må ubetinget ha vært en utpreget musikalsk dikter. Det merker man på hans solide formsans og sikre betoningsmønster. Det fortelles da også anekdoter om at han satte pris på god musikk, selv når teksten var verdslig. Ja, det påstås endog at han skal ha skrevet salmetekster til melodier som i utgangspunktet hadde et nokså "vovet" tekstinnhold.

Utgivelser av Brorsonsalmer.

Guds Søn har giort mig frie har et metrum av et så komplisert slag at det er svært vanskelig å lage en melodi til den som kan fungere som menighetssang. For at en forsamling skal kunne lære en melodi, kreves det at den ikke har for lange strekk uten at det blir en eller annen form for sekvensering eller repetisjon.

Salmen ble følgelig ikke tatt med i noen ordinær autorisert salmebok før sent i vårt århundre, og er derfor i tidligere tider kun blitt kjent gjennom spesialutgaver av "Svanesang" og i samlinger av Brorsons samlede verker.

Brorsons salmer generelt hadde på mange måter en trang fødsel i kongeriket Danmark-Norge. Kingos salmebok dominerte jo fullstendig gjennom hele det attende århundre, ikke minst i Norge. Pontoppidans salmebok fra 1740 hadde riktignok en del stoff fra Brorsons "Troens rare Klenodie", men denne ble aldri noen ordinær menighetssalmebok. Det var helst ved de danske slott at Pontoppidans salmebok i en periode til en viss grad ble brukt. Dette er grunnen til at den gjerne er blitt kalt "Slotts-salmeboken".

Heller ikke Guldbergs Psalmebog og Evangelisk-kristelig Psalmebog, som kom på slutten av 1700-tallet, fikk noe særlig gjennomslag. Guldbergs salmebok inneholdt faktisk 49 salmer fra "Klenodiet" - 14 av disse var Brorsons egne, resten var oversettelser fra tysk - men siden boken fikk så lite innpass, særlig i Norge, kan heller ikke denne ha vært noen viktig kilde for spredningen af Brorsons salmer.

I Norge var det legmannshøvdingen Hans Nielsen Hauge som for alvor introduserte Brorson. Han gav ut sin "De sande Christnes udvalgte Psalmebog, uddraget af Troens rare Klenodie ..." i 1799. Dette var heller ingen autorisert kirkesalmebog, men den fikk likevel stor utbredelse gjennom den haugianske vekkelsen og på grunn av Hauges sterke posisjon. Hele 52 av Brorsons salmer - 23 av hans egne, resten fra hans oversettelser - var med her, men ikke "vår" salme, *Guds Søn har giort mig frie.*

Brorson og Norge.

På denne tiden var Brorson nesten glemt i Danmark. Slik gikk det over hele Europa med mange kunstnere fra første del av 1700-tallet, jevnfør J.S. Bach.

Så sent som i 1816 skal Grundtvig ha presentert *Den yndigste Rose* for professor Knud Lyne Rahbek. Men ingen av dem visste hvem som hadde skrevet denne vakre salmen. På dette tidspunkt var imidlertid mange av Brorsons salmer allerede godt kjent i Norge.

Utover på 1800-tallet kommer det så en rekke salmebøker i Norge som hadde en anselig mengde Brorson-tekster. Etter Hauge var Wexels først ute med en salmesamling. Det var i 1833. I årene etter kommer flere til. Så først i 1869 kommer Landstad med sin viktige og autoriserte salmebok, der 123 salmer av Brorson er med.

I Danmark kommer ikke Brorson-salmene til heder og verdighet igjen før på midten av 1800-tallet.

De norske folketonene.

Hva så med melodierne? Det fulgte ikke noen koralbok med, hverken til Brorsons salmesamlinger eller til Hauges, eller for den saks skyld de øvrige salmebøkene som kom i Norge før Landstads.

Nå er det slik at i "Klenodiet" har de fleste av salmene henvisninger til eldre kjente salmer. Man sang altså til de oppgitte melodiene. Men i "Svanesang" var det ikke slike henvisninger. Og nordmennene ville ikke bare lese sine Brorson-salmer! Man ville også synge dem! Følgelig oppstod den store skatt av folketoner, melodier der vi ikke vet opphavspersonene. Til "Svanesang" var det en dyd av nødvendighet å skape egne melodier. Men det skjedde i like så stor grad med salmene i "Klenodiet", selv om det der forelå melodihenvisninger. Kan dette skyldes at man ikke var fornøyd med å skulle synge Brorson til melodier man allerede forbandt med Kingos eller andre eldre salmedikteres tekster? Det skapes jo alltid en nærhet mellom tekst og tone. Det kan derfor føles utilfredsstillende å synge en tekst til en melodi som gir assosiasjoner til helt andre tekstinnhold.

Dette vet vi ikke stort om. Det vi vet, er at tilgangen til koralbøker, og muligheten til å lære ukjente melodier etter dem, var begrenset. Folketonene til "Klenodiet" kan derfor ha blitt skapt simpelthen fordi man ikke kjente de oppgitte melodiene, og derfor ikke hadde mulighet for å lære dem.

Ellers er det, vi kaller folketoner, også ofte mer eller mindre bevisste omforminger av foreliggende melodier. Man endret dem, enten fordi man lærte dem feil, eller fordi man ville få dem til å stemme bedre med en norsk toneføelelse.

Det er funnet over 300 folkemelodier til Brorson-tekster i Norge. Flere tekster har altså fått mange forskjellige melodier - eller melodivarianter.

Men vi kjenner bare én på *Guds Søn har giort mig frie.*

Grieg og Brorson.

Det er Edvard Grieg som skal ha æren for at denne sterke salmen er blitt kjent i Norge, ja, av Grieg-kjennere over hele verden.

Han må selvfølgelig dele æren med dem som bragte folketonen opp fra "folkedypet" og fram i lyset.

Det var vår betydelige kirkemusikk-komponist og folketonesamler Ludvig Mathias Lindeman som fikk tegnet den opp fra en prestekone i Heddal i Telemark i 1850-årene. Lindeman presenterer den i hvert fall i samlingen "Ældre og nyere norske Fjeldmelodier" i

1860. Kildens navn var Inger Laurine Flood. Hun ble født i 1819 og levde helt til 1910. Hun kom fra et byområde, Langesund i Østre Telemark, og må vel ha lært melodien i Heddal. Hennes ektemann kan neppe ha hatt den samme sans for den folkelige kulturen, for han var kjent som en av de prestene som oppfordret spelemennene til å knuse hardingfelene sine for på den måten å få bukt med folkemusikken, som mange mente var en destruktiv uttrykksform.

For Grieg blir hans bearbeidelse av *Guds Søn har giort mig frie* også en slags "Svanesang". Den inngår i hans siste opus sammen med tre andre religiøse folketoner, nemlig i "4 salmer opus 74" som han skrev i 1906, i det siste året han levde. De er arrangert for barytonsolo og blandet kor a cappella.

Språk og innhold.

Før vi ser nærmere på salmens og den norske folketonens form, og hvordan Grieg løser oppgaven i sin bearbeidelse, skal vi se litt på salmens språk og innhold.

Det har vært sagt og skrevet mangt om pietismens særpreg generelt og Brorsons versjon av den spesielt, om brudemystikken og blodsteologien, og om Brorson som refser og formaner, og som moralist og oversetter.

Man kan spørre seg: Hva var Brorsons hovedanliggende som salmedikter?
Når han starter opp som salmedikter i 1732 med sine julesalmer, innleder han samlingen med en kraftig refs av samtidens juletradisjoner. *Bort Verdens Juleglæde,* lyder hans oppfordring i den første av disse salmene, og i den neste - den om den "søde Juletiid", heter det: "bør man sig ret fornøie"!

Ellers er himmelmotivet, det kristne håp, et sterkt dominerende trekk i mange av hans salmer, ikke minst i "Svanesang".

Uansett dette domineres alle hans salmer i større eller mindre grad av den annen trosartikkel: Jesu forsoningsverk. Det er dette anliggende som på en eklatant måte kommer til uttrykk i *Guds Søn har gjort mig frie.* Det saftige, nærmest barokke språket minner mer om Thomas Kingo og Petter Dass enn om den litt rokokkopregede uttrykksformen han ellers bruker.

På mange andre måter formulerer også Brorson seg her djervere enn han pleier. Man kunne nesten beskylde ham for en smule "herlighetsteologi" i og med hans kontante erklæring om at han er frigjort fra så vel "Synde-Stand" og "Lovens Band" som "Sathans Tyrannie".

Men det er selvsagt likevel en "god" luthersk teologi som dominerer i og med at det er Jesu verk som kommer "imellem Gud og mig", og følgelig kan denne jubelen beskrives med slike sterke uttrykk. Mennesket er ondt fra "Top til Rod", "ingen Ting var til Behag". På denne bakgrunn kan da gledestonen lyde.

Han er nemlig "Gud i Vold", har "Friheds Purpur-Klædning", han "blæser ad den Lokke-Mad" som den onde byr på "og seer til Himlen glad".

Ja, hans glede er så total at han i tredje og siste vers kan si at "Mit Hierte i mig leer, naar jeg min Grav beseer"! I et moderne øre lyder vel dette noe spesiellt, for ikke å si støtende. Kan verbet "å le" ha hatt en noe annen valør på Brorsons tid enn den har i dag, da "le" nærmest har noe skrattende ved seg? For han har vel ikke vært i rimnød? (Ordet står nemlig i rimposisjon). På direkte forspørsel hos språkforskere blir det sagt at det ikke skulle være noe som tydet på at betydningen av dette ordet har endret seg i årenes løp. Uttrykket er nok heller karakteristisk for en pietistisk tankegang og derfor dekkende for hans anliggende: at selv døden kan man gå glad i møte, fordi den "er Færgemand til Livets faste Land".

Han runder av salmen ved å peke på at man underveis dit riktignok kan oppleve at "Vinden her" er "tit imod", og "al Cuur er suur for mennisklig Natur". Men han konkluderer med det sentrale, nemlig at "Korsets Hegn er just det Tegn til Frieheds rette Egn".

Form.

Som sagt er mye av Brorson-stoffet skrevet til kjente versemål, særlig i "Klenodiet", og volder følgelig lite besvær sett fra en formmessig og dermed også fra en musikalsk synsvinkel. Men så kan dikteren stundom slå til, og da særlig i "Svanesangen", med svært komplekse metra. Kompleksiteten er særlig påtakelig når strofene blir lange, slik som her.

Tidligere hadde han gjort noe lignende i den morsomme *Kiempevisen om David og Goliath.* Her er også versemålet så komplekst at komponister som har prøvd seg på den har måttet manipulere med strofene ved å foreta oppdelinger og gjentakelser for å få det til å gå opp.

Den enkelte strofe i *Guds Søn har giort mig frie* lar seg naturlig dele inn i 4 deler. Dette hadde vært ukomplisert for en komponist å løse dersom bare noen av disse fire delene hadde hatt likt versemål. Et yndet metrum er jo den firdelte formen AABA, hvor de tre A-ene har lik eller tilnærmet lik form (B-en ofte også forresten). Det ytterst vanlige salmemetret "barformen" har formen AAB. De to innledende delene er altså parallelle.

Slik er det ikke her. Riktignok har alle fire delene 5 verselinjer, men de er alle forskjellige. Den første delen har følgende stavelsesmønster: 6-6-4-4-8. Den andre har 6-6-4-4-6, den tredje 8-8-2-2-6 og den fjerde og siste delen: 8-8-4-4-6. Dermed kan en komponist ikke gjøre seg særlig nytte av det som i all musik er så viktig for å skape sammenheng og gjenkjennelse, nemlig at noen - eller deler - av formelementene kan repeteres.

Nå er ikke dette noe problem når strofene er korte og salmen har flere strofer. Da opplever en jo automatisk den nevnte og ønskede formskapende repetisjonen. Men når strekket i strofen blir så langt som her, må en ikke forundre seg over at så vel fagkomponister som folketoneskapere har kviet seg for å gå løs på den.

Den norske folketonen trokler seg gjennom strofene ved å la noen - men ikke alle - 6-stavelseslinjene få lik eller tilnærmet lik musikalsk drakt. Likeledes er enkelte av 8-stavelseslinjene bygd op på en kombinasjon av noen av 4-stavelseslinjenen. Slik er melodien bygd opp, bit for bit, med en del sekvenseringer eller annen form for motivbearbeidelser til en relativt helstøpt melodi, dog - som vi har pekt på flere ganger - så pass kompleks at den nok aldri kommer til å innlemmes i standardrepertoaret over kjernesalmer i nordisk kirkeliv.

Jo kortere de enkelte linjene i et metrum er, desto mer krevende er det selvsagt å lage rim. Det enkelte ord blir jo sterkere bundet opp. I dette metret har Brorson flere linjer med kun fire stavelser, og endog noen to-stavelseslinjer. Dette gir en imponerende og ekvilibristisk virkning. Her har vi en formens mester som turnerer språket med den største selvfølgelighet! Ja, virkningen kan nesten bli litt (utilsiktet?) munter når "rimsmeden" er så virtuos som her, i den nevnte linjen:

"Al Cuur
er suur
for mennisklig Natur".

På grunn av rimeriene havner han også i andre fornøyelige uttrykk, som når han skal beskrive hele personligheten som ond "fra Top til Rod"!

Den samme virkningen får han i den andre salmen - eller visen - som vi nevnte og som

også hadde så komplekst et metrum, *Kiempevisen om David og Goliath*. Her er også enkelte av verselinjene så korte at den nevnte lettere komiske effekten blir iøynefallende, som:

"David kom
saa sig om
hvad vil denne store Vom"!

Grieg opus 74.

Grieg bruker folketonen uendret fra strofe til strofe, men gjør i utstrakt grad bruk av ordmalende virkemidler. Bemerkelsesverdig i så måte er hans bitonalitet i andre strofen. I denne strofen, som innledes med "Nu er jeg Gud i Vold, trods Slangen tusindfold", lar Grieg "slange"-motivet i teksten få dominere og gir dermed strofen en svært dissonant og særpreget form i og med at solisten synger folketonen i B-dur, mens korets akkompagnerende bakgrunn er lagt i b-moll. Til å være år 1906 er dette et temmelig radikalt trekk, og det klinger da også svært uttrykksfullt.

Uten Grieg hadde neppe denne salmen fått plass i noen salmebok. I Danmark er den blitt med i den siste utgaven af *Hjemlandstoner* (1989) - med den norske folketonen! - og de fleste nye norske salmebøker har den med. Har man først blitt kjent med Griegs mektige versjon, gripes man av så vel teksten som den musikalske drakten og kan glede seg over at også dette mesterverket av Brorson er blitt løftet opp og fram til glede for den salmesyngende menighet.

Sådan skal det ikke gøres.

Tillæg til Den Danske Salmebog. Det kgl. Vajsenshus' Forlag 1994. kr. 95.

Først en beskrivelse. "Tillæg til Den Danske Salmebog" rummer 187 numre, nummereret 755-941 i fortsættelse af Den danske Salmebog. Heraf forstår man, at tillægget forstår sig som afløser af de tre tidligere tillæg, *46 salmer, 78-tillægget* og *129 salmer*, der også var nummereret i forlængelse af DDS og derefter af hinanden. Af de 187 numre står de 160 i det afsnit, der kaldes *Salmerne*, 8 i et afsnit der kaldes *Salmer fra Det Gamle Testamente*, 3 i afsnittet *Lovsange fra det Nye Testamente*, 4 under *Bibelvers og bibelkanons*, og 12 (herunder 6 fra Taizé) er opført under *Liturgiske sange*.

Indførelsen af de bibelske salmer er et nybrud - foregrebet i *129 Salmer* - som man kan håbe vil bidrage til, at der kan komme mere bibelsk fylde ind i salmesangen. Siden reformationen har linjen i dansk salmesang ellers været, at salmegenren har fjernet sig fra den bibelske salme, ofte med fint æstetisk og lyrisk resultat, men også ofte med indholdsmæssig udvanding, så det er værd at glæde sig over, at der her gås et skridt i en anden retning.

Af de egentlige 160 salmer er 102 originale danske, 24 norske, 18 svenske. De sidste er hentet hist og her.

Det er også et nybrud, at man har forsøgt at hente så meget i Norge og Sverige. En umiddelbar gennemlæsning af nordmanden Svein Ellingsen og svenskeren Anders Frostenson, som er de stærkest repræsenterede udlændinge med henholdsvis 12 og 6 salmer giver indtryk af, at de hævder sig smukt sammenlignet med de nye danske salmer, men det er svært at forestille sig, at de kan skaffe sig plads i den danske salmetradition.

De tre nævnte gamle tillæg har været taget i betragtning, men det er begrænset, hvad man har fundet. Min optælling siger, at der er hentet ialt 30. *78-tillægget* er kommet godt med: 24 af dets 70 salmer er blevet optaget. Af de *46 Salmer* har 8 fundet plads. Seks af dem er fælles med de 24 hentet fra *78-tillægget*. Kun 4 af de *129 Salmer* er kommet med.

Jeg er forundret over, at der ikke er flere med i betragtning af, hvad man ellers har kunnet få plads til. Da der ifølge forordet egentlig ikke - herom senere - er lagt et kvalitetskriterium til grund for udvælgelsen, kunne man forvente, at der var taget stærkt hensyn til, hvilke salmer fra tillæggene, der var blevet bredt indsunget. Så ville jeg have ventet, at H.C.Andersens *Barn Jesus i en krybbe lå* og Aastrups *En grålig lysning* var kommet med. Når tillægget vil erstatte de tre gamle tillæg, så var det rimeligt at have medtaget de salmer, folk er kommet til at holde af. De salmer må være faldet ud, fordi udvalget ikke har klargjort sig sine udvælgelseskriterier, og kun har villet tage med hvad nogen i udvalget har gjort sig til personlig advokat for. Det virker tilfældigt.

Det giver også anledning til en urimelighed, som måske er mere programmatisk: At tillægget slet ikke har medtaget nogle af de Grundtvig-salmer, som *46 Salmer* havde fundet frem eller havde restaureret. Det hænger nok sammen med et af de få positive kriterier, udvalget nævner i forordet, at tillægget skal bringe vor tids erfaringer ind i gudstjenesten. Det mener man åbenbart ikke Grundtvig kan leve op til. Men igen: Mange vil savne *I falmede blade, du kølige vind, Skyerne gråne* og *I kvæld blev der banket på Helvedes port*. Når kriterierne for

udvælgelsen er så vage som de er, er det ikke rimeligt, at der ikke er taget hensyn til de salmer, der faktisk er sunget ind. Det er en ejendommelig formynderholdning i et udvalg, hvor en af de få ting, man har været enige om, er "at bevæge sig ud til salmegenrens grænser for at få dem afprøvet". Det er dog just, hvad de tre Grundtvig-sange/salmer gør.

De 102 originale danske salmer fordeler sig således:
Johannes Johansen 15, K.L.Aastrup 14, Hans Anker Jørgensen 14, Lars Busk Sørensen 9, Holger Lissner 8, Lisbeth Smedegaard Andersen 5, Jørgen Michaelsen 5 og Johannes Møllehave 5. Det giver 75. Af de resterende 27 er ingen forfatter repræsenteret med mere end tre salmer. Jørgen Gustava Brandt er repræsenteret med tre, Sten Kaalø kun med to.

Det giver ikke mening her at anmelde de enkelte tekster, så jeg vil nøjes med generelle betragtninger. Den vægt, Johansen og Aastrup har fået, må siges at være velbegrundet i den udvikling, vi har været igennem siden 1953 og i modtagelsen af tillæggene. Man kan undre sig over, at der ikke er sket en større kulegravning af Aastrups forfatterskab, der jo nu er nemt tilgængeligt i den ny samlede udgave. Af de 14 salmer der er taget med har de 12 stået i de tidligere tillæg. Jeg tror man kunne have fundet mere end to til i den store udgave. Jeg havde også gerne set nogle af Johannes Johansens sorte og mismodige salmer. Dem bliver jeg opbygget af.

Omvendt er jeg forundret over den vægt Hans Anker Jørgensen, Lars Busk Sørensen og Holger Lissner har fået, men det er den frihed man må indrømme et tillæg; dér prøver de noget. Det er bare svært at forstå, hvad linien har været. Jeg kan heller ikke forstå at der ikke er en fyldigere repræsentation af Jørgen Michaelsens salmer, og jeg kan ikke forstå det udvalg af salmer, der er gjort. Af de 5, der er medtaget, synes jeg kun en enkelt - *Som vintergrene* - er blandt hans bedste. Jeg er også skuffet over, at udvalget af Jørgen Gustava Brandts salmer er så snævert. Udvalget har ikke vovet at afprøve de tungere af hans salmer. Det er da i orden at optage *Vor Herre tar de små i favn* og *Tænk at livet koster livet*. De går lige ind. Men flittig brug ved morgensang på Præstehøjskolen har vist, at en række andre vinder mere dybde for hver gang, de bliver brugt. Jeg tror, det er de sværeste af Jørgen Gustava Brandts salmer, der vil vise sig at være de mest holdbare. Det får menighederne så ikke lejlighed til at efterprøve. Udvalgets dristighed synes at være dristighed til at vove sig ud i den lettere genre.

Sådan kunne jeg fortsætte. Mismodet ville vokse. Og hvis læserne er kommet så langt i anmeldelsen, skal jeg ikke fortænke dem i, om de er begyndt at kede sig. Det er jeg selv. Det er fordi det, jo længere jeg sidder med dette tillæg, bliver mig mere og mere overbevisende, at sådan kan det ikke gøres.

Det skal slet ikke anfægtes, at der er et antal gode tekster i tillægget, som det er udmærket at få gennemprøvet. Men teksterne dør i denne anretning. Sådan kan man ikke redigere et tillæg.

Tillæg til Den Danske Salmebog er resultatet af arbejdet i en kirkeministeriel kommission nedsat af Torben Rechendorff efter rådslagning med biskopperne. Det er altså et officielt tillæg, selv om det endte med, at det ikke blev "autoriseret".

Det er noget nyt. Ellers har salmebogstillæg ikke været officielle. De tidligere tillæg til *Den danske salmebog, 46 salmer, 78-tillægget* og *129 salmer* blev til på private kredses initiativ. Dermed fik de karakter i overensstemmelse med den kreds der stod bag udgivelsen.

Men karakter afstår *Tillæg til Den Danske Salmebog* forlods fra. Man kan ikke engang gå ud fra, at udvalget selv går ind for det tillæg, det fremlægger. Det fremgår af forordet, skønt skrevet med finesse. Først står der, at der er lagt vægt på, at salmerne skal kunne "anvendes

ved gudstjenester og kirkelige handlinger", og at der er søgt efter salmer, der "i særlig grad bringer vor tids erfaringer ind i gudstjenesten". Men så hedder det: "Ikke alle udvalgets ønsker har kunnet indfries på grundlag af det foreliggende materiale". Det er jo et gevaldigt forbehold. Hvad menes der i grunden? Menes der at en hel del af salmerne ikke kan anvendes ved gudstjenester og kirkelige handlinger? Eller at de ikke bringer vor tids erfaringer ind i gudstjenesten. Jamen hvorfor lægger udvalget overhovedet noget frem, som de tager så store forbehold overfor? At en kirkeminister tror, at der er basis for et salmebogstillæg af den størrelse og karakter, kan vel ikke sætte udvalgsmedlemmernes egen vurdering ud af kraft. Kunne udvalget ikke have meldt tilbage, at der ikke var nok gode salmer til det tillæg, kirkeministeren ønskede sig? Hvis det er det de mener?

Det hedder videre i forordet: "Mangfoldigheden i udtryksmåder er stor i den nyere salmedigtning. Udvalget har derfor naturligt nok ikke kunnet nå til enighed om hver enkelt tekst. Derimod har man været enige om at bevæge sig ud til salmegenrens grænser, for at få dem afprøvet. Der findes salmer i tillægget, som kun enkelte medlemmer har haft et stærkt ønske om at få afprøvet. Bredden i valget af salmer afspejler bredden i udvalgets sammensætning".

Med mindre finesse kunne det samme have været udtrykt: "Udvalget har haft stærkt modstridende interesser og synspunkter og har ikke kunnet blive enige om teologisk holdning, om fælles kriterier for kvalitet eller om, hvad en salme er. I stedet er vi blevet enige om at gå så langt som muligt i hvilken som helst retning, blot en enkelt i udvalget ville det. Anderledes kunne det ikke blive med den sammensætning udvalget havde fået."

Således giver forordet forklaringen på hvorfor tillægget opleves holdningsløst og karakterløst og kedeligt. Og derfor: Sådan skal det ikke gøres. Med det kommissorium udvalget fik og med den tolkning, de gav det, kunne det ikke blive stort anderledes, men det er ikke godt. Det bedste der kan siges er, at det er en materialesamling. Der er derimod ikke noget i tillægget, der peger i retning af, at der i den ny salmedigtning som har blomstret i 10 - 15 år endnu er baggrund for en større revision af salmebogen. Og der er slet ikke noget der viser i hvilken retning en revision skulle gå.

Det sidste er det mest mistrøstige ved at arbejde med tillægget. Det er genren det er galt med. Der er ikke nogen mening med tillægget. Vi bliver ikke klogere på, hvad der kan bruges af den danske menighed.

På en eller anden måde er salmebogen uudtalt folkekirkens vigtigste bekendelsesskrift. På en organisk måde har den danske kirke gennem århundrederne kunnet forny sin bekendelse i sin salmesang. Men det giver ikke mening på en gang bekendelsesmæssigt at anbefale et kraftigt skridt i retning af K.L. Aastrup og et kraftigt skridt i retning af Lars Busk Sørensen og Holger Lissner.

Dermed bliver det klart, at det er en selvmodsigelse at ville lave officielle salmebogstillæg. De tre gamle tillæg var indlæg i en teologisk kristelig samtale om hvordan evangelisk-luthersk kristendom skal formuleres idag. Tillægget her er en officiel materialesamling, men jo mere officiel, des mere runger tomheden. Det er risikoen ved alle de officielle kirkelige tiltag, vi udsættes for i disse år.

Hvad skulle man så gøre? Jeg forstår godt at folk gerne vil prøve om der er ny salmer, der kan bruges. Men det må kunne gøres på en anden måde. Hvad med et ringbind? Lad os få tillæg som ringbind. Lad KFUM & K og FDF, Kirkeligt Samfund, Indre Mission, Kirkeligt Centrum og hvem der vil nedsætte salmebogskomitéer der kan udsende tekster til ringbind. Lad Kirkeministeriet forhandle nogle aftaler hjem med forfattere og komponister.

På den måde kan vi få en spændstig efterprøvelse af salmer i kirkerne. Et sådant upretentiøst ringbind vil ikke bilde folk ind at de salmer, der står der, skulle have samme vægt som dem i den rigtige salmebog. Det vil være i orden, at de bare holder så længe, de er i brug. Så kan man også bedre bruge nogle tvivlsomme tekster en gang eller to, uden at skulle bekymre sig for om selve forståelsen af hvad en salme er, udhules.

Niels Thomsen

Niels Thomsen: Hans Adolf Brorson - Folkelig Pietisme.
Ribe Stiftsbog 1993 s.33 - 42.

Niels Thomsen tager med sin artikel: "Hans Adolf Brorson - Folkelig Pietisme" hul på de skriftlige frembringelser og andre markeringer, som må forventes at indfinde sig i anledning af 300 året (1994) for Brorsons fødsel.

Artiklen koncentrerer sig om Brorson som salmedigter, og den betjener sig af en indfaldsvinkel, der, som allerede titlen angiver, kombinerer folkelighed og pietisme. Denne vel overraskende sammenstilling er imidlertid foretaget med velberåd hu. N.T. minder os om, at nogle af Brorsons salmer er folkelige i betydningen folkekære, men tilføjer at den pågældende betegnelse skal formulere andet end et blot og bart popularitetsforhold. Folkelighedsprædikatet er en kvalitetsbetegnelse, karakteren givet for høj lødighed. En bedømmelse, som pietismen i vide kredse plejer at måtte undvære, men som ikke desto mindre relaterer sig til nogle af de fortrin, der begrunder visse af Brorsonssalmernes folkelige gennemslagskraft.

Artiklen vil da fremhæve både nogle klare kvaliteter ved Brorsons salmedigtning og pege på, at folkelighed er andet og mere end højskoler og andelsbevægelser, men handler om at almenmenneskelige grundforhold finder et udtryk på et dybere plan end det, der lige omhandler vedtaget "livsbekræftende" fællesskabsformer. Sådan som det rent historisk, men måske glemt eller overset, har fundet sted i de gudelige vækkelser, der som forløbere for de folkelige vækkelser just selv var folkelige, fordi de "gjorde folk frimodige i forhold til Gud og selvstændige i forhold til mennesker".

Ikke at N.T. er blevet pietist, men han argumenterer for, at pietismen rummer motiver, her specielt et længsels- og forventningsmotiv, som lader sig høre. Af folket, som sagt, men også af præster og teologer, fordi de bør give agt på, at kristendom væsentlig set ikke kan undvære dette motiv, trods dets hyppige placering bag teologiske fare-etiketter såsom verdensforsagelse, pilgrimsmyte, evighedslængsel (på bekostning af det givne) etc. Hvor teologer og præster er fristet til at kassere en salme, såfremt diagnosen pietistisk kan stilles på dens teologi, så kan folk heldigvis høre på et andet plan, så salmens digteriske, folkelige og evangeliske kvaliteter finder havn dér.

Når folk har kunnet bruge Brorson, skyldes det, mener N.T., dels hans ypperlige digteriske færdigheder, dels den del af hans teologi, som formulerer det nævnte længsels-motiv på en måde, så vi kan nikke genkendende til denne forventning, men tillige bliver klar over, at det er evangeliet, der i sidste ende kan indfri den. Brorson kan altså både digte og

forkynde. "Den yndigste rose er funden" fremhæves for at pege på den sanselige klarhed, som udmærker Brorsons billedbrug, og som gør salmens forkyndelse anskuelig og poetisk på en gang. At mennesket kaldes synder og den skabte verden fortabt uden rosen har ikke skræmt folk, men måske visse teologer. "Her vil ties her vil bies" trækkes frem som en salme, der på én gang er rummelig og styrende i sin metaforik. Rummelig på den måde at Jesus og Gud slet ikke nævnes, hvorfor konstateringen af at "trange tider langsomt skrider" kan bruges andre steder end lige i en snæver kristen sammenhæng. I Sønderjylland blev den således i tysk tid brugt om længslen og håbet efter at komme tilbage til det gamle land, ligesom også Christian den X brugte den pågældende verselinje i 1941. På den anden side er det tydeligt, at salmen giver mund og mæle til en længsel, som kun kan stilles af evangeliet, og derfor er den klar forkyndelse.

Artiklen er et fint introitus til H.A. Brorsons 300 år. Man får en både glimrende læsning af de nævnte salmer, en givende synsvinkel på pietismens gode del og en markering af et ikke blot væsentligt, men uopgiveligt element i en kristendomsopfattelse, som vil være evangelium for rigtige, levende mennesker med længsel og nerve og ikke blot leverandør af ekstra begrundelse for folks tilfredshed med sig selv og deres eventuelle satte overbevisning om, at saligheden findes i fællesskabet om visse påstået folkelige anskuelser.

Annette Sloth

ANNA JÖNSSON

Nordiskt hymnologiskt seminarium i Lund

Nordiskt institut för hymnologi, NORDHYMN, som bildades i mars 1988, och vars syfte är att initiera, främja och informera om tvärvetenskapligt bedriven forskning inriktad på psalm och andlig visa i de nordiska folkens liv, både historiskt och i nutid, har nu igångsatt ett internordiskt forskningsprojekt kallat Dejlig er jorden. Projektet har till syfte att undersöka psalmens funktion i människors liv.

Genom NORDHYMNs verksamhet har hymnologiskt intresserade kunnat samlas till symposier av olika slag. Två symposier har hållits på Magleås kursuscenter, Danmark, 20-22 mars 1988 kallat "Nordisk symposium om aktuel hymnologisk forskning" och 27-29 maj 1989 kallat "Salmen og den åndelige sang i de nordiske folks liv siden 1800", rapporter i Hymnologiske Meddelelser årg 17, 1988:3 respektive årg 18, 1989:2. Ett tredje symposium om "Psalmens liv och liv i psalmen" hölls 1-4 oktober 1992 på Graninge stiftsgård i Sverige, rapport i Hymnologiske Meddelelser årg 22, 1993:2. Som ett annat led i NORDHYMNs verksamhet vill man inbjuda till dagslånga nordiska tvärvetenskapliga seminarier för att utifrån olika discipliner och olika nationella perspektiv samtala kring något lämpligt material.

Den 11 november 1993 hölls i Lund, vid Teologiska institutionen, ett första sådant seminarium då en artikel av Jens Lyster: *Georg Neumarks forsynssalme*, ur Hymnologiske Meddelelser årg 21, 1992:2, behandlades. Dessvärre hade ett tryckfel insmugit sig i den inbjudan till seminariet som publicerades i Hymnologiske Meddelelser årg 22, 1993:2, där det angavs att seminariet skulle vara ett koralseminarium, men så var det inte. Koralseminariet är ett annat seminarium och samlas sedan starten 1987 på Musikvetenskapliga institutionen i Lund och har som huvudämne koralen. Det seminarium som det här inbjöds till benämns korrektare med nordiskt hymnologiskt seminarium. I en separat inbjudan skrivs att Lysters text har till adress "både kyrkohistoriker, litteraturhistoriker, musikhistoriker och andra hymnologiskt intresserade forskare. Att bryta synpunkter från alla dessa håll mot varandra kan få korsbefruktande effekter och sannolikt utmynna i nya spännande problemställningar - vilket på nuvarande hymnologiska forskningsstadium egentligen är viktigare än själva problemlösningarna." På uppdrag av NORDHYMN stod som inbjudare tre av Lunds forskare, Folke Bohlin, Inger Selander och Sven-Åke Selander och de representerar tre olika institutioner vid Lunds Universitet. De skriver: "Jens Lyster följer med entusiastisk energi (och en god portion humor) den tyska 1600-talspsalmen genom tiderna fram till de mer eller mindre bearbetade versioner av den som ingår i nutida nordiska psalmböcker. Hans text inbjuder till diskussion både i fråga om intrikata metodproblem i de historiska avsnitten och ifråga om schvungfullt formulerade värderingar av t.ex. vissa bearbetningar som han avser vara alltför avlägsna från Neumarks original."

Ur nordiskt hymnologiskt perspektiv är Neumarks psalm *Wer nur den lieben Gott lässt walten* intressant, eftersom den antingen finns med i de nuvarande nordiska psalmböckerna eller har funnits med i tidigare psalmböcker, mer eller mindre bearbetad. 15 hymnologer från Sverige, Danmark, Norge och Island samlades till givande överläggningar under ledning av NORDHYMNs ordförande Folke Bohlin. Tvärvetenskapligheten var rikt representerad med företrädare för teologi, litteraturvetenskap, musikvetenskap och dessutom var från svenskt håll 1969 års psalmkommitté representerad av dess ordförande biskop Olle Nivenius och

Esbjörn Belfrage samt två av de experter som var kopplade till kommittén, Inger Selander och Elisabet Wentz-Janacek. Under dagens arbete diskuterades många olika och intressanta infallsvinklar på psalmen och Lysters förelagda text.

Neumarks psalmtext, vad den handlar om, dess tidstypiska drag och svårigheter med exakt datering togs upp liksom den ständiga frågan om en psalm är bruksvara och alltså kan ändras efter behov eller om en 1600-talspsalm nödvändigtvis måste se ut som en sådan i en modern psalmbok. Från Neumarks tyska text kom man över till översättnings- och bearbetningsproblematiken. Mycket av diskussionerna kom att kretsa kring de svenska översättningarna och bearbetningarna av psalmen och främst den som finns i Den svenska psalmboken 1986, gjord av Olov Hartman (Sv ps 575, Min själ, låt Gud i allt få råda), men också huruvida Ållon skall anses som psalmens svenske översättare eller inte. I Lysters förelagda text går att läsa: "Det spørgsmål skal stå åbent, om den endnu tidligere forekomst i et Göteborg-tryk peger bort fra Ollon og hen mod en oversætter fra det vestlige Sverige?" Detta påstående fick inte stå oemotsagt, i synnerhet inte av Folke Bohlin och han fick slutligen medhåll av Jens Lyster. Angående Folke Bohlins argumentation i frågan hänvisas till en separat artikel i Hymnologiske Meddelelser.

Olika metaforer som införts i översättningar gav upphov till funderingar och olika bearbetningars teologiska tyngdpunkt. Det påpekades att en språklig bearbetning av en text ofta medför en viss innehållsmässig förskjutning. Både enskilda översättare och hela psalmkommittéer kan påverka teologin i en psalm. Om inte innehållet i en psalm stämmer med hur man idag uppfattar evangeliet eller om ett speciellt ämnesområde är underrepresenterat, är det möjligt att bearbetare eller kommitté gör ändringar menar Olle Nivenius. Beträffande Neumarks psalm är det möjligt att Hartman reagerat så, enligt Olle Nivenius, och därför hållit sig relativt fri gentemot Neumarks text. Frågan om en psalm får vara poesi diskuterades också liksom olika typer av symbolspråk och bildspråk samt problemet om vad som sätter gränser för detta i psalmarbetet. Är det bibelspråket som legitimerar eller sätter gränser för användningen av symboler och metaforer eller är det tillåtet att söka efter nya uttryckssätt och nytt språk?

Musiken är av största betydelse framhölls det, eftersom text och musik samspelar för psalmens funktion. Användningen av olika melodier och skifte av melodi påverkar funktionen. Elisabet Wentz-Janacek berättade att Zahns lexikon (Johannes Zahn: Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder 1889) tar upp 19 melodier. I Sverige har fem påträffats. För svensk del kan nämnas att psalmen inte fick sin originalmelodi officiellt förran 1921 (Harald Göransson: Koralpsalmboken 1697 Studier i svensk koralhistoria, 1992, s 175) I Koralpsalmboken 1697 inför Valerius en ny melodi, dvs Dübens melodi till psalmen. I Haeffners koralbok 1820-21 finns originalmelodin men till en annan text och Neumarks text förses med en a-melodi av Düben och en b-melodi som benämns som "den svenska", dvs den gamla som skulle förekommit tidigare än 1695. Det bör också aktualiseras, även vid ett seminarium där tyngdpunkten ligger på den textliga behandlingen av en psalm, att det finns och har funnits skiftande praxis vad det gäller att sjunga församlingssång i de olika nordiska länderna.

Det samlade seminariet poängterade nödvändigheten av den här typen av seminarier som dagen bjudit och man beslöt att under våren 1994, vecka 20, samlas till ett liknande seminarium kring ämnet Anders Frostenson i nordisk psalmdiktning. Material kommer att produceras i förväg.

Deltagare vid seminariet:
Esbjörn Belfrage, Folke Bohlin, ordförande, Anders Jarlert, Anna Jönsson, Olle Nivenius, Inger Selander, Sven-Åke Selander, Elisabet Wentz-Janacek.
Mogens Hansen, Vagner Lund, Jens Lyster, Nils Holger Petersen.
Bernt Oftestad.
Pétur Pétursson, Jón Olafur Sigurdsson.

Salmehistorisk Selskab jubilerer

Hvis man skal tro, hvad nogen siger, er det i år 25 år siden, at Salmehistorisk Selskab blev oprettet. Det kommer vi nok til at høre mere om i næste nr. af HM.

I denne omgang nøjes vi med at gøre selskabets medlemmer opmærksomme på, at Det teologiske Fakultet ved Københavns Universitet bakker jubilæet op ved at suspendere al anden undervisning **onsdag den 23.november**, for at lærere og studenter kan høre forelæsninger om de fem store danske salmedigtere: Sthen, Kingo, Brorson, Ingeman og Grundtvig. Arrangementet begynder kl.9.15 og slutter sidst på eftermiddagen med et salmesangsprogram i Trinitatis Kirke. Et mere udførligt program med klokkeslet og navne på forelæsere vil blive bekendtgjort sidenhen.

Om aftenen den samme dag vil Nordisk Institut for Hymnologi (Nordhymn) hylde jubilaren med et program om "Dansk salme og koral i Norden" med nordiske talere. Alle selskabets medlemmer er velkomne til samtlige arrangementer den 23.november. Der kan eventuelt blive tale om tilmelding, hvilket i så fald vil fremgå af omtale i næste nr.af HM. Reserver allerede nu denne dag!

J.L.

Redaktionelt

Siden 1985 har ansvarshavende redaktør for dette tidsskrift heddet Peter Balslev-Clausen. Fra og med dette nummer er det undertegnede, der står med ansvaret. Jeg har prøvet det før, med dette tidsskrift, i årene 1971-84, så jeg er fuldt ud vidende om opgavens omfang.

Der skal herfra lyde en stor tak til Peter Balslev-Clausen for hans hidtidige indsats for selskabet og tidsskriftet. Som det vil være flere bekendt, indtager Balslev-Clausen i disse år den centrale plads som sekretær for den kirkeministerielt nedsatte salmebogskommission. Det er denne krævende post, som har fået ham til at fravælge redaktørjobbet. Dog har han indvilliget i at fortsætte i redaktionen som menigt medlem, hvad jeg personlig er glad for.

Som man vil kunne se af dette nummer, har redaktionen lagt sig i selen for at fejre-300 året for Brorsons fødsel efter alle kunstens regler. En lang række personligheder har på opfordring skrevet et essay til os om den Brorson-salme, de sætter højest. Det er der kommet en spændende buket ud af, som det er os en glæde at præsentere vore læsere for. Det er Brorsons fødselsdag den 20.juni, og vi håber, at nummeret når ud til alle abonnenter til dagen.

Den 28.februar udkom et nyt "Tillæg til Den Danske Salme Bog". Det er blevet flittigt omtalt i dagspressen, og tillægget og dets i april udkomne koralbog vil naturligvis blive gjort til genstand for stor opmærksomhed også i vor sammenhæng. I dette nummer har rektor Niels Thomsen fra Præstehøjskolen en anmeldelse af tillægget. I det næste nummer vil vi aftrykke et radioforedrag af digteren Jørgen Gustava Brandt om samme tillæg, ligesom der da også gerne skal foreligge en anmeldelse af koralbogen. Til den tid er vi heller ikke færdige med Brorsonåret.

Konkurrencen om sommersalmer i 1992 kan vi stadig høste frugter af, som det vil ses af de første blade i dette nummer. Vi bringer bl.a. - lidt sent måske - Lisbeth Smedegaard Andersens og Niels Nøragers hhv. vindertekst og -melodi. Organist Thomas Viggo Pedersen har gjort redaktionen en stor tjeneste ved at udvælge de bedste af de indsendte melodier, hvorfor vi siger tak.

I dette nummer er der indlagt et girokort. Vi anmoder vore abonnenter om snarest at indbetale de 165 kr, som årsabonnementet for 1994 koster. Hvis girokortet skulle være bortkommet ved modtagelsen, beder vi indtrængende abonnenten om selv at have ulejligheden med at udfylde et nyt girokort. Blandt de første 100 indbetalere trækker vi lod om et eksemplar af det nye danske salmebogstillæg. Send venligst pengene inden læsningen af Niels Thomsens anmeldelse!

Her fra redaktionen ønsker vi vore læsere en god sommer og et godt Brorsonår.

Jens Lyster

FORFATTERNES ADRESSER

Professor Leif Ludwig Albertsen, Jyllands Alle 103, DK-8270 Aarhus-Højbjerg.

Sognepræst Lisbeth Smedegaard Andersen, Gammelvagt 2, DK-1312 København K.

Professor dr.phil. F.J. Billeskov Jansen, Frydendalsvej 20, DK-1809 Frederiksberg C.

Rektor ved Norsk Lærerakademi Arve Brunvoll, ph.d., Vågsbotn 7, N-5090 Nyborg.

Sognepræst Visti Christensen, Stenager 12, Uvelse, DK-3550 Slangerup.

Organist Henrik Colding-Jørgensen, Rønnevangshusene 71, 2.sal th, DK-2630 Tåstrup.

Amanuensis cand.phil. Egil Elseth, Stenhoggerveien 8, N-1718 Greåker.

Orkestermusiker Poul Jensen Find, Munkebjergvej 39, DK-5000 Odense C.

Pens. stadsskoleinspektør Kristen Gausdal, Teglbakken 25, DK-5690 Tommerup.

Domorganist Bo Grønbech, Sct.Annagade 40, DK-3000 Helsingør.

Forlagsredaktør cand.theol. Åge Haavik, Gamle Drammensvei 124, N-1322 Høvik.

Biskop Johs. W. Jacobsen, Nytorv 2, 3.sal tv, DK-8800 Viborg.

Organist og musikskoleleder Allan Jarmer, Skovengen 68, DK-2980 Kokkedal.

Biskop Johannes Johansen, Heslehøj Alle 4, DK-2900 Hellerup.

Doktorand Anna Jönsson, Vildgåsvägen 9c, S-227 35 Lund.

Sognepræst Eva Meile, Carl Johans Gade 15, 2.sal tv, 2100 København Ø.

Pianist og komponist Niels Nørager, Ludvig Feilbergsvej 3, DK-8230 Åbyhøj.

Organist Thomas Viggo Pedersen, Oldfuxvej 2, 2400 København NV.

Sognepræst Annette Sloth, Havnbjerg præstegård, DK-6430 Nordborg.

Rektor for Præstehøjskolen Niels Thomsen, Slotsgade 11, DK-6240 Løgumkloster.

1.amanuensis cand.phil. Sigvald Tveit, Universitetet, Institut for musikk og teater,
Postboks 1017 Blindern, N-0315 Oslo.

Hymnologiske Meddelelser udkommer årligt med 4 numre á omkring 50 sider

Udgives af Salmehistorisk Selskab, Københavns Universitet, Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, DK-1150 København K., Danmark. Tlf. 35 32 36 23.

Organ for Nordisk Institut for Hymnologi - NORDHYMN

Medlemskab af Salmehistorisk Selskab tegnes hos kassereren, Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, 1150 København K., giro 2 20 11 19.
Hos kassereren kan også bestilles ældre årgange af tidsskriftet.

Salmehistorisk Selskabs bestyrelse:

Universitetslektor, dr.phil. Steffen Arndal,
Ruegyden 80, 5250 Odense SV. Tlf. 65 96 37 08.

Sognepræst, ph.d. Peter Balslev-Clausen, sekretær,
Ahlmanns Allé 14, 2900 Hellerup. Tlf. 31 62 79 27.

Universitetslektor, cand.theol. Jørgen I. Jensen,
Steenstrups Allé 17, 1924 Frederiksberg C. Tlf. 35 37 39 73.

Professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen, formand,
Kong Valdemars Vej 25, 4000 Roskilde. Tlf. 42 36 72 21.

Forretningsfører, merkonom Vagner Lund, kasserer,
Caroline Amalievej 27, 2800 Lyngby. Tlf. 42 88 48 65.

Sognepræst, cand.theol. Jens Lyster, næstformand,
Notmark præstegård, 6440 Augustenborg. Tlf. 74 47 31 44.

Sen.stip., cand.scient. Nils Holger Petersen,
Brødrene Reebergsvej 5, 2000 Frederiksberg. Tlf. 36 30 40 21.

Universitetslektor, organist, mag.art. Torben Schousboe,
Tryggevældevej 132, 2700 Brønshøj. Tlf. 31 28 02 05.

Styringsgruppe for Nordisk Institut for Hymnologi (Nordisk redaktionskomite):

Professor, fil.dr. Folke Bohlin, formand
Galjevångsv. 15, S-224 65 Lund, Sverige. Tlf. 046 13 30 70.

Professor, teol.dr. Gustav Björkstrand,
Eriksgaten 5 D 102, SF-20110 Åbo, Finland. Tlf. 921 32 46 59

Forlagsredaktør, cand.theol. Åge Haavik,
Gamle Drammensvei 124, N-1322 Høvik, Norge. Tlf. 67 53 91 54.

Professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen,
Kong Valdemars Vej 25, DK-4000 Roskilde, Danmark. Tlf. 42 36 72 21.

Organist, cand.musicae Smári Olason
Hrismòun 11, IS-210 Gardabær, Island

Sekretariat:
Nordisk Institut for Hymnologi - NORDHYMN,
Institut for Kirkehistorie, Købmagergade 44-46, DK-1150 København K.,

Forretningsfører, merkonom Vagner Lund, sekretær. Tlf. 35 32 36 23.

Sognepræst, ph.d. Peter Balslev-Clausen, redaktør.

Hymnologiske Meddelelsers redaktion:

Steffen Arndal, Peter Balslev-Clausen, Vagner Lund (redaktionssekretær), Jens Lyster (ansvarshavende), Nils Holger Petersen og Torben Schousboe.

Tidsskriftet udgives med støtte fra Kulturministeriets bevilling til almenkulturelle tidsskrifter, Carlsen-Langes Legatstiftelse, Svend Viggo Berendt og hustrus Mindelegat, samt N.F.S. Grundtvigs Fond.

Eftertryk tilladt efter aftale med forfatterne og med angivelse af kilde.

Det samfundsvidenskabelige fakultets reprocenter